

**Mladi za Celje
2006 Raziskovalna**

Primerjava med dijaki različnih programov

**Avtorica:
Pija Kovač, 4.d**

**Mentorica:
Alenka Tacol, univ.dipl.psih.**

Celje, 2006

1. TEORETIČNI UVOD	4
1.1 OPREDELITEV USTVARJALNOSTI.....	4
1.2 ZNAČILNOSTI USTVARJALNEGA MIŠLJENJA	5
1.2.1 IZVIRNOST.....	5
1.2.2 IZVIRNOST IN UPORABNOST.....	6
1.2.3 PROŽNOST IN GIBLJIVOST	7
1.2.4 KONVERGENTNO IN DIVERGENTNO MIŠLJENJE.....	9
1.3 FAZE USTVARJALNEGA MIŠLJENJA.....	9
1.4 USTVARJALNOST MLADOSTNIKOV	10
1.5 VPLIV ŠOLE NA USTVARJALNOST	11
2. CILJ IN PROBLEM NALOGE.....	13
3. HIPOTEZE	14
4. METODE DELA.....	15
4.1 OPIS VZORCA RAZISKAVE.....	15
4.2 OPIS MERSKIH INSTRUMENTOV IN PRIPOMOČKOV	15
4.3 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	16
4.4 OPIS OBDELAVE PODATKOV ___	16
5. REZULTATI IN INTERPRETACIJA	18
5.1 POJASNILA K REZULTATOM	18
5.2 REZULTATI IN KOMENTAR REZULTATOV TESTA USTVARJALNOSTI TCT - PD	18
5.3 REZULTATI PREIZKUSA BESEDNE FLUENTNOSTI.....	21
5.4 REZULTATI IN KOMENTAR PREIZKUSA IZVIRNOSTI ODGOVOROV	22
5.5 REZULTATI IN KOMENTAR REZULTATOV ANKETNEGA.....	24
VPRAŠALNIKA	24
6. SKLEP	36
7. VIRI IN LITERATURA	38
8. PRILOGE	39

POVZETEK

Z raziskavo sem želela proučiti ustvarjalnost dijakov Gimnazije Celje - Center. Zanimalo me je, ali se dijaki, ki obiskujejo različne programe na šoli, v ustvarjalnosti med seboj razlikujejo, in če se, kakšne so te razlike.

Želela sem ugotoviti, ali so dijaki, ki obiskujejo umetniško gimnazijo likovne smeri, bolj ustvarjalni od drugih dijakov na šoli in na katerih področjih ustvarjalnosti se kažejo razlike. Izvedeti sem hotela, kako dijaki, vključeni v raziskavo, ustvarjalnost pojmujejo, kako pomembna se jim zdi in na katerih področjih so po lastni presoji najbolj ustvarjalni. Zanimalo me je, kako po mnenju dijakov na njihovo ustvarjalnost vpliva delo pri pouku. Za pridobivanje podatkov sem uporabila test likovne ustvarjalnosti TCT - DP, preizkus besedne fluentnosti in preizkus izvirnosti odgovorov ter anketni vprašalnik, ki sem ga sestavila sama.

Rezultati so pokazali, da so dijaki umetniške gimnazije likovne smeri bolj ustvarjalni od dijakov, ki obiskujejo programa splošna gimnazija in predšolska vzgoja, in sicer pri likovnem ustvarjanju ter pri izvirnosti odgovorov. Pri preizkusih besedne ustvarjalnosti pa so v povprečju enako uspešni kot dijaki splošne gimnazije. Dijaki umetniškega programa se v primerjavi z drugimi dijaki na šoli ocenjujejo kot bistveno bolj ustvarjalne.

Večina dijakov, vključenih v raziskavo, meni, da so profesorji srednje uspešni pri spodbujanju ustvarjalnosti. Menijo pa tudi, da lahko ti spodbujajo njihovo ustvarjalnost predvsem z dobrimi načini in metodami dela ter s svojim odnosom do njih.

Med najpogostejšimi predlogi dijakov za ustvarjalnejše delo na šoli so organiziranje dodatnih taborov, novih krožkov in ustvarjalnih dni, uvedba skupinskega in praktičnega dela pri pouku ter individualni pristop profesorjev k posameznikom.

1. TEORETIČNI UVOD

Ustvarjalno mišljenje je pomembno za človeka in njegovo družbo. Od ustvarjalnosti je odvisen družbeni napredek, kar še zlasti velja za umetnost in znanost. Brez tega napredka ne bi bilo današnje kulture in civilizacije, današnje tehnike in tehnologije. (Musek, Pečjak: Psihologija; Lj 2001; stran 177)

Ameriški zgodovinar Arnold Tovbear je v knjigi "Zgodovina idej" iz leta 1966 zapisal, da je prvi znak, da neka družba propada, ravno upadanje novih idej. "Takšna družba lahko vegetira še dolgo, a v zgodovini ne pomeni ničesar," je zapisal. Porajanje idej potiska družbo naprej, njihovo pomanjkanje pa nazaj. Odkritja, inovacije in izboljšave so plod ustvarjalnega mišljenja in hkrati temeljna gibalna napredka. (Pečjak: Poti do idej; Lj 1989; stran 5)

Psihologi domnevajo, da so vsi ljudje sposobni ustvarjati, čeprav eni bolj in drugi manj. Ustvarjalni smo lahko pri vsakodnevnih dejavnostih, npr. pri kuhanju in vrtnarjenju. Žal pa mnogi ljudje ne razvijejo teh zmožnosti ali pa je njihova ustvarjalnost zavrta. Po drugi strani raziskave razvoja ustvarjalnosti kažejo, da je ustvarjalnost konstantna lastnost skozi vse zrelo življenjsko obdobje. Pri visoko ustvarjalnih posameznikih v starosti celo sploh ne upade, v kolikor je ne zadušijo zunanje ovire in neugodne družbene razmere. (Musek, Pečjak: Psihologija; Lj 2001; stran 177)

1.1 OPREDELITEV USTVARJALNOSTI

Ko omenimo pojem ustvarjalnost, večina ljudi pomisli na tiste enkratne talente, ki so s svojimi inovacijami oplemenitili človeško zgodovino, ne glede na to, ali je šlo za tehnološke, umetniške ali inovacije znanstvene narave.

(Velimir Sriča: Ustvarjalno mišljenje; Ljubljana, 1999)

Najstarejše razlage so trdile, da je ustvarjalnost božji dar in božje razodetje. In čeprav se psihologi z ustvarjalnostjo ukvarjajo že več kot 100 let, je ustvarjalnost tako zapleten, nedoločen in ambivalenten pojem, da zanjo še vedno nimamo enotne definicije. Klasiki so jo definirali kot divergentno, izvirno, fluentno in fleksibilno mišljenje, odkrivanje novih zvez med izkušnjami, Jung pa jo je opredelil tudi kot "poskus oblikovanja osebne in duhovne celovitosti".

Novi avtorji jo opredeljujejo kot "nova spoznanja" (R. Standler, 1998), "način povezovanja različnih informacij" (J. Ingram, 2003), "odprtost do prihajajočih dražljajev v neposrednem okolju" (skupina iz Toronta in Harvarda), "novo kombiniranje idej" (P. McNeese, 2004), "notranjo kapaciteto rasti, ki spodbuja mišljenje in izražanje sebe na različne in nove načine" (G. Cohen, 2004), "magično sintezo, iz katere izhaja vse, kar je novo, nepričakovano in zaželeno" (S. Arieti), "formiranje oddaljenih asociacij in njihovo izvirno spajanje v uporabne cilje" (Hallahan, 2003).

(Zbornik razprav: Inteligentnost, ustvarjalnost, nadarjenost; Velenje, 2005)

Ustvarjalnost v resnici lahko opredelimo na več načinov in mnogi avtorji, ki jo proučujejo, jo zares opredeljujejo različno. Kljub temu pa večina od njih navaja naslednje kriterije ustvarjalnosti: izvirnost, koristnost, prožnost in gibljivost, mnogi pa dodajajo še odprtost, svobodnost in podobno.

Če v osnovi, kot Joy P. Guilford (1950), razlikujemo med dvema vrstama mišljenja; konvergentnim in divergentnim, pri čemer prvo pomeni iskanje ene rešitve, ki temelji na predhodnem znanju in logičnem mišljenju, drugo pa opredelimo kot razvijanje številnih

zamisli, postavljanje novih hipotez, iskanje oddaljenih povezav, pri čemer znano uporabljamo na nove načine, je ustvarjalnost v prvi vrsti ravno to drugo. Ustvarjalen mislec se namreč ne zadovolji z eno rešitvijo, temveč jih skuša odkriti čim več. In ker se te med seboj razlikujejo ravno v izvornosti, ja ta, po mnenju mnogih psihologov, temeljni kriterij ustvarjalnosti.

(Alenka Kompare...: Psihologija/ Spoznanja in dileme; Ljubljana, 2001)

(Vid Pečjak: Poti do idej; Ljubljana, 1989)

1.2 ZNAČILNOSTI USTVARJALNEGA MIŠLJENJA

1.2.1 IZVIRNOST

Glavna značilnost ustvarjalnega mišljenja je **izvirnost**. Ustvarjalnost daje izvirne dosežke, kar pomeni, da so redki, nenavadni, izjemni, v skrajnem primeru enkratni in neponovljivi. Rezultat ustvarjalnega mišljenja je lahko umetniški izdelek ali znanstvena teorija, nova strategija ali odkritje itd. Iz tega je razvidno, da je ustvarjalno mišljenje možno le pri reševanju zelo odprtih problemov, pri katerih niso vsa stanja določena vnaprej. Izvirnost bi lahko poimenovali tudi redkost, nenavadnost, nepričakovanost odgovora. Oglejmo si primer. Ko je bil znani matematik in astronom Kari Gauss star sedem let, je učitelj vprašal razred: »Kdo od vas bo prvi izračunal: $1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 + 10$?« Takoj zatem je malo Gauss dvignil roko in vzkliknil: »Že imam! 55!« Učitelj se je začudil. Gauss je imel pravilno rešitev. Zato ga je vprašal, kako je računal. Deček naj bi bil odgovoril: »Če bi seštel $1 + 2$ in potem prištel 3 itd., bi računal zelo dolgo in najbrž bi se tudi zmotil. Toda saj vidite! $1 + 10$ je 11, $2 + 9$ je spet - in mora biti 11. Imamo pet parov števil, 5 krat 11 pa je 55.« (Vid Pečjak: Poti do idej; Ljubljana, 1989)

Za psihologe, ki proučujejo ustvarjalnost, je izvirnost najbolj zanesljivo in veljavno merilo ustvarjalnosti. Ustvarjalni odgovor oziroma rešitev problema je vedno in nujno izvirna. Merilo izvornosti je obratno sorazmerno s frekvenco odgovorov v skupini. Odgovor je tem izvirnejši, čim redkejši je, najbolj izviren pa je odgovor s frekvenco 1, ker se pojavi samo enkrat. V Gaussovem razredu so vsi otroci reševali isto nalogo: sešteti števila od 1 do 10. Vsi otroci so jo tudi rešili, vendar le mali Gauss izvirno in edinstveno.

V preizkušnjah ustvarjalnosti jemljemo frekvenco odgovorov v skupini kot merilo izvornosti. Na osnovni šoli v Polju je psihologinja Kati Grča vodila preizkušnjo 110 otrok, starih od 9 do 10 let, ki so odgovarjali na vprašanje: »Kakšne bi bile posledice, če bi čez noč zrasli za en meter?« Vsak otrok je lahko napisal tri odgovore, vendar jih mnogi niso zmogli niti toliko. Med odgovori so bili tudi naslednji:

Odgovori	frekvenca
Postelja bi bila premajhna (morali bi jo povečati ipd.)	50
Vrata bi bila premajhna (ne bi mogli skozi itd.)	48
Postali bi veliki	23
Obleka bi bila premajhna (bi se strgala ipd.)	21

Ne bi mogli v avto	17
Ne bi mogli v hišo, stanovanje	12
Strop bi bil prenizek (udarili bi se vanj)	10
Pohištvo bi se podrlo	5
Lažje bi igrali košarko	4
Mama in sorodniki bi padli v nezavest	3
Ne bi mogli obuti čevljev, copat	2
Lažje bi rabutali sadje	2
Več bi pojedli	2
Skriti bi se morali v rjuhe, drugače bi ostali nagi	2
Lažje bi zamenjal žarnice	1
Luč bi bila prenizka in ne bi dobro svetila	1
Vesel bi bil, ker bi pri telovadbi bil prvi v vrsti	1
Razpočil bi se	1
Ne bi se mogel slikati	1
Človeka bi bilo sram in bi se skrnil	1
Zdelo bi se mi, da sem veliko starejši	1
Potem bi našla prijatelja	1
Dobili bi krive hrbte, tako da bi v tovarni, kjer izdelujejo	1
Aparate za ravnanje hrbtov, zmanjkalo surovin	1
Starši bi nas morali gledati navzgor	1
Potem bi nas imeli za odrasle in bi morali delati	1
V tekstilnih tovarnah bi noč in dan delali obleke	1
Človek sploh ne more zrasti za 1 meter, ker raste počasi	1

Prvi odgovori imajo previsoke frekvence, zato jih ne moremo imeti za izvirne. Naslednji odgovori imajo nižje frekvence in so razmeroma redki. Zato so izvirni. Odgovori s frekvenco 2 in 1 pa so najbolj izvirni. Mnogi odgovori so posredni. Odgovor »V tekstilnih tovarnah bi noč in dan delali obleke,« je posreden, ker ne pove, da bi jih morali delati zato, ker bi jih otroci prerasli. Oddaljeni odgovori so tudi bolj duhoviti. (Vid Pečjak: Misliti, delati, živeti ustvarjalno; Ljubljana, 1987)

Izvirnost je novost v odgovorih. S tega vidika razlikujemo več vrst izvirnosti. Lahko govorimo o metodološki (Gaussova), izrazni (pomembnejša za vizualno umetnost), vsebinski (pomembnejša za besedno umetnost) in kombinatorni izvirnosti.

1.2.2 IZVIRNOST IN UPORABNOST

Naslednji kriterij je uporabnost. Marsikateremu vedenju ne moremo odrekat izvirnosti, vendar bi mu težko priznali ustvarjalnost. Duševni bolniki dostikrat presenečajo s svojimi z blodnimi idejami, katerim ne moremo odrekat izvirnosti, vsaj če jih presojava s statističnega vidika. Paranoični bolniki večkrat predlagajo razne načrte in konstrukcije, ki se zdijo na prvi pogled celo logične, vendar se kmalu izkaže, da ne veljajo. Zato se mnogi psihologi ne zadovoljujejo z izvirnostjo kot z edinim in glavnim kriterijem ustvarjalnosti in dodajajo druge, dostikrat koristnost ali uporabnost. Po njihovem mnenju je mišljenje ustvarjalno tedaj, kadar daje uporabne rezultate. V tehniki o tem ni dvoma. Uporabni so izumi novih strojev, aparatov, industrijskih designov. Vendar uporabnost ni vedno neposredno razvidna. Marsikatera velika ideja ni bila ob nastanku videti prav nič koristna. Lahko minejo desetletja, stoletja, celo tisočletja, preden se pokaže uporabnost

kake ideje. Grški filozof Demokrit je pred dvema tisočletjema trdil, da snov sestoji iz atomov, ki jih povezuje sila. Šele atomska bomba in nesreče v elektrarnah so dokazale koristnost ideje o atomih. Leonardo da Vinci je že pred 500 leti risal načrte jadralnih letal, tankov, podmornice in celo ure. Večina njegovih zamisli bi delovala, če bi imel zadosten vir energije.

Uporabnosti ne smemo pojmovati kot neposredno praktično koristnost. Uporabna je tudi hipoteza, ki pojasnjuje pomanjkljivosti v našem znanju, ki potrjuje ali pa zavrača neko znanstveno teorijo.

Kakšno uporabnost imajo čiste znanstvene teorije in filozofski sistemi? V čem je koristnost Platonovih »idej«, Aristotelovih kategorij, Leibnitzovih monad, Kantovih form, Heglovega svetovnega duha ali Lockove tabule rase? Lahko dokazujemo, da so vplivali na kasnejše sisteme in na posebne znanosti, ki so bolj praktično usmerjene, nenazadnje na psihologijo. Brez teh sistemov verjetno sploh ne bi imeli današnje evropske civilizacije. Še težje pa je določiti uporabnost umetnosti. Ali je umetnost uporabna? Poznamo več panog uporabnih umetnosti, ki se kažejo v lončarstvu, modi, vzorcih blaga, dekoracijah, industrijskem oblikovanju in še marsikje, vendar celotne umetnosti ni mogoče zreducirati nanje. Seveda nam ostane še kriterij zadovoljevanja, češ da je uporabno vse, kar nas zadovoljuje ter poraja prijetne občutke in emocije, čeprav marsikateri umetniški izdelek sploh ne vzbuja pozitivnih emocij.

Zato so nekateri psihologi zamenjali pojem uporabnosti s pojmom prilagojenosti stvarnosti. Koristne misli so neizogibno prilagojene stvarnosti, sicer ne bi mogle biti koristne. Bolj ali manj so prilagojene stvarnosti tudi znanstvene hipoteze in umetniška dela, a ne vsa. Portreti in fotografije so gotovo prilagojeni stvarnosti, to pa težko rečemo tudi za abstraktno umetnost, kubizem, nadrealizem in nekatere druge »izme«.

1.2.3 PROŽNOST IN GIBLJIVOST

Pomembni značilnosti ustvarjalnega mišljenja sta tudi **prožnost** in **giblјivost**. Medtem ko prožni misleci prihajajo do številnih idej in rešitev, giblјivost pomeni sposobnost spreminjanja rešitve. Večina ljudi se namreč zadovolji z rešitvijo, do katere pridejo, in nimajo potrebe, da bi jo spreminjali. Misleci z giblјivim mišljenjem tako rešitve, do katerih prihajajo, dopolnjujejo, razvijajo in spreminjajo, lahko zamenjajo tudi smer iskanja. Prožen mislec je bil iznajditelj Edison. Neka ameriška korporacija je naročila v neki »delavnici iznajdb« poseben stroj za rezanje testa. V delavnici so po več mesecih narisali tri načrte in izjavili, da so izčrpali vse možnosti. Nato pa je dobil enako nalogo še Edison, ki je v dveh dneh pripravil še kakih 30 drugih izvirnih načrtov za nov stroj.

Rojstvu nove **IDEJE** pravijo psihologi »aha izkušnja«, po besedi »aha«, ki jo včasih izrečemo, kadar se domislimo česa novega. Čim bolj nas preseneti nova ideja, tem močnejši je naš »aha«. Idejo spremlja čustvena vznemirjenost, ob velikih in pomembnih idejah lahko celo vzhichenost. Ideja se rodi nenadoma in nepričakovano (kot navdih ali inspiracija) ter ima naslednje značilnosti:

1. Ima celosten značaj. Čeprav se sliši čudno, ima avtor celoto pred seboj prej kot podrobnosti. Ta celota je shematska in neizdelana, sestoji samo iz nekaj temeljnih potez ali opisov. Ko je Wankel iskal nov motor, je imel pred »duhovnimi očmi« samo bate v valju eliptičnega preseka brez mrtvih točk. Intervjuji z umetniki (npr.

Patrick, 1937) so pokazali, da si tudi umetniki najprej zamislijo celoto, ki jo nato izdelajo. Preden se je Tolstoj lotil Ane Karenine, je imel namen prikazati življenje nezadovoljne poročene ženske, ki se zaljubi v drugega in si uničuje življenje. Turgenijev pa je napisal, da je »v procesu umetniškega ustvarjanja celota tukaj pred svojimi deli.« Rodin (1957) je rekel: »Kadar dober kipar modelira kakršenkoli kip, najprej zasnuje glavno gibanje, nato mora do konca dela držati v luči svoje zavesti celotno idejo, da ji nenehoma prilagaja in z njo ozko povezuje najmanjše podrobnosti svojega dela.«

2. Ideja je kombinacija izkušenj, kot so zaznave, predstave in simboli. Domišljija ustvarja nove kombinacije, ki v celotni obliki še niso bile doživete. Nihče še ni videl morske deklice, palčkov, velikanov, hudiča, prebivalca tujega planeta in podobnih izmišljenih bitij. Pa vendar lahko sleherno od njih razstavimo na komponente, ki jih poznamo iz izkušenj. Tudi umetnik oblikuje svoje like na podlagi mnogih izkušenj. Zeuksis naj bi upodobil lepo Heleno tako, da je vzel od petih lepotic tisto, kar je pri njih odkril najlepšega. Gorki pa je svetoval mladim pisateljem: »Denimo, da opisujete nekega Ivanova; lenobo, komoličarja ali pijanca. Od enega vzamete nos, od drugega uho, od tretjega še kakšno od posebnosti.«
3. Za ustvarjalno misel je značilno, da povezuje oddaljene izkušnje, to so take, ki nimajo na videz ničesar skupnega. Prav zato odkritja ali izdelki tako presenečajo. Kosilnica na nitko reže travo z vrtečo se nitko. Na prvi pogled se zdi čudno, da lahko travo reže nitka, ki ni prav nič podobna rezilu.
4. Ideja dostikrat preseneča s svojo enostavnostjo. Kosilnica na nitko je v resnici enostavnejša od zapletenega rezila, ki ga odpirajo in zapirajo čeljusti (škarje) in pri tem režejo travo.
5. Ideja je pogosto prenos izkušenj. Izumitelj kosilnice na vrstico je opazil, da prožno telo reže travo, ko je udaril s šibo po travi. Izkušnjo je prenesel na kosilnico.

Ideja pride nenadoma. Eden od osrednjih prizorov v Chaplinovem filmu Luči velemesta je prizor s slepo prodajalko vijolic, ki potepuha zamenja za bogataša in mu ponudi rože. Prizor je Chaplin nešteto krat ponovil, vendar z nobenim ni bil zadovoljen, ker ni bilo jasno, zakaj ga prodajalka zamenja za bogataša. Več mesecev ga ni bilo na snemanje, nekega jutra pa se je prebudil z jasno rešitvijo v glavi: zvok avtomobilskih vrat naj bi dal prodajalki misliti, da ima pred seboj bogataša (takrat so bili avtomobili redki). Potepuh se prestraši policaja in zleze skozi parkirani avto tja, kjer je stala prodajalka. Za seboj zaloputne vrata.

Poglavitna značilnost ustvarjalnega mišljenja pa je transformacija gradiva. Transformacija je preureditev gradiva, nova organizacija ali nova povezava med podatki, sprememba pomena, spoznanje nove funkcije, videnje situacije v novi luči. Gre za podoben pojav, kot so nenadne spremembe v zaznavanju nekaterih slik ali likov, ki jih vidimo na več načinov. Če npr. gledamo Rubinovo dvosmiselno sliko, vidimo bodisi vazo bodisi dva profila, nikoli pa obojega, kar je odvisno od naše organizacije gradiva.

Igralec in režiser Charlie Chaplin je hotel v enem od svojih nemih filmov doseči učinke s tem, da soigralec zamahne proti njemu s sekuro, ki se mu zasadi tik pred čevljem v tla. Filmska industrija takrat še ni poznala sodobnih trikov. Chaplin je rešil problem tako, da

je spremenil smer vrtenja kamere. Soigralec je dvignil sekuro s tal v zrak. Potem so film zavrteli v nasprotni smeri in ga presneli.

Vsaka umetnikova ideja, zamisel, fabula in podobno je svojevrstna reorganizacija gradiva, izkušenj, doživetij; tega, kar je v življenju spoznal in izkusil. Delna izjema so samo biografski romani, portreti in druga dela, ki zahtevajo bolj reprodukcijo kot produkcijo.

Najpomembnejša značilnost ustvarjalnih ljudi je **nekonformizem**, pomeni namreč, da se mislec v mišljenju ne podreja avtoritetam ali večini, ničesar ne vidi popolnoma urejeno, dognano in izdelano, zaradi česar poskuša gradivo urediti na nov način. (Vid Pečjak: Psihološka podlaga vizualne umetnosti - rokopis, izdaja: Ljubljana, 2006)

1.2.4 KONVERGENTNO IN DIVERGENTNO MIŠLJENJE

Psihologija mišljenja razlikuje *konvergentno* in *divergentno* mišljenje. Pri prvem se misli držijo skupaj in so usmerjene k enemu cilju, edini možni rešitvi problema. Tako mišljenje zahtevajo šole, psihološki testi in formalna logika. Mojster konvergentnega mišljenja je bil Sherlock Holmes, ki je z železno logiko prihajal do edinega pravilnega zaključka. Vprašanja v TV kvizih zahtevajo poleg čiste spominske obnove predvsem konvergentno mišljenje. Te igre ne dopuščajo samovolje.

Povsem drugačno pa je divergentno mišljenje, pri katerem se misli razhajajo, gredo narazen, proč od običajnih ciljev. Zato prihaja mislec do več različnih reštev. Pisatelj išče primeren naslov za svoj roman in na um mu prihajajo različni možni naslovi. Arhitekt načrtuje hišo in pri tem je razmeroma svoboden. Lahko jo načrtuje na različne načine.

Ustvarjalno mišljenje je predvsem divergentno. Daje izvirne rešitve in omogoča prožnost iskanja, medtem ko konvergentno mišljenje vodi misleca do tipičnih, pričakovanih, predvidenih rešitev.

(Vid Pečjak: Psihološka podlaga vizualne umetnosti - rokopis, izdaja: Debora; Ljubljana, 2006)

1.3 FAZE USTVARJALNEGA MIŠLJENJA

Zgodovina velikih idej, pomembnih ustvarjalnih izdelkov in inovacij nam pripoveduje o različnosti procesov ustvarjalnega mišljenja pri inventivnih posameznikih. Če analiziramo izkušnje in pričevanja največjih svetovnih izumiteljev, ugotovimo, da so se ti nekaterih idej spomnili brez napore, naravno in popolnoma intuitivno. Drugi so do idej prišli nehote, s pomočjo naključja ali sreče. Največ pomembnih izumov pa je posledica kombinacije navdiha in trdega dela, kot pravi tudi znan izrek Thomasa A. Edisona; da je "genij en odstotek inspiracije in 99 odstotkov znojenja".

Kljub različnim potem, ki vodijo do idej, je mogoče proces ustvarjalnega mišljenja do neke mere opisati z enotno metodologijo. Izhodišče teoretikom pri opisu tega procesa je delo

Grahama Wallasa, ki je proces ustvarjalnega reševanja problemov s stališča psihologije definiral s štirimi fazami:

- priprava oz. preparacija
- inkubacija
- razsvetlitev oz. iluminacija
- preveritev oz. verifikacija.

Priprava oz. preparacija je prva faza ustvarjalnega mišljenja, v kateri si mislec najprej zastavi problem raziskovanja. Problem pri tem pomeni vsako neravnotežje ali odstopanje od želenega stanja ali smeri, ki smo ga sposobni spoznati. Izbrani problem nato dobro definira in o njem začne zbirati informacije. Dobljene podatke dobro preuči, saj mu povejo, do kolikšne mere je bil njegov problem že raziskan in kaj je o njem znanega.

Inkubacija je doba, ki jo Velimir Sriča v svojem delu imenuje tudi kar čakanje, da čas prinese rešitev. Je pogosto najpomembnejša faza pri ustvarjalnem premagovanju problemov. To je namreč faza "mirovanja", v kateri se mislec navidezno ne ukvarja s problemom. Prej ali slej vsi dražljaji, informacije, dejstva in izkušnje "potonejo" iz zavesti v podzavest, kjer se z njimi ukvarja podzavestni del našega uma, ki jih nenehno preureja, reorganizira, meša, asociira itd. Ta podzavestna delavnica novih kombinacij v nas je pogosto vir idej, ki nam nenadoma padejo na misel, ki lahko tudi nas same presenetijo in o katerih navadno pravimo, da so kot "strela z jasnega".

Razsvetlitev oz. iluminacija ali efekt "aha", kot mu tudi pravimo, je trenutek odkritja ali nastanka ideje, s katero se odpravi problem, ki nas je dolgo mučil. Nenadno in nepričakovano rešitev problema med drugim razlagamo s podzavestnim mišljenjem, z veliko miselno zbranostjo in s prenosom izkušenj. "Intuitivni prebliski se pojavijo takrat, ko smo popolnoma v problemski situaciji. Takrat um odkrije informacije, ki manjkajo in tako se nam podzavestno posreči odkriti nekaj novega." O inkubaciji in razsvetlitvi ne poročajo vsi misleci.

Preveritev oz. verifikacija je zadnja faza v procesu reševanja ustvarjalnega problema, saj se dobra zamisel potrjuje z uporabo. V tej fazi torej mislec ugotovi, ali je rešitev, do katere je prišel, pravilna. Žal to fazo mnogi ljudje izpuščajo in tako napačne rešitve proglašajo za pravilne. (Janek Musek, Vid Pečjak: Psihologija; Ljubljana, 2001)

1.4 USTVARJALNOST MLADOSTNIKOV

Psihologi, ki so proučevali ustvarjalnost mladostnikov, so prišli do različnih ugotovitev. Nekateri, npr. Torrance in Child, pravijo, da raste do adolescence ali odraslosti, drugi, npr. Goldberg, Getzels in Jackson, pa pišejo o zastoju sredi šolskega obdobja. Ugotovitve so odvisne od uporabljenega kriterija. Starejši otrok je zaradi bogatejših izkušenj, večjega besednega zaklada, pridobljene vztrajnosti, boljše opreme - računalniki, bolj produktiven na področjih, kot so umetnost, igre, tehnika... Obenem pa izvornost in prožnost upadata. Čeprav posploševanje ni vedno upravičeno, postajajo njihove risbe, tehnični modeli in pismeni sestavki čedalje bolj podobni med seboj, povprečni, čeprav lepši in bolj izdelani. Njihov individualni značaj izginja. Majhen otrok še nariše list, kakršnega ni na nobenem drevesu, starejši pa nariše takšnega, kot ga vidi.

Obsežno razvojno študijo ustvarjalnosti z Guilfordovimi testi je na vzorcu 6000 otrok izvedel Torrance (1964) v sedmih deželah sveta. Ugotovil je, da ustvarjalnost raste s

starostjo, saj je sklepal, da raste z leti podobno kot inteligentnost. Njegove sklepe so skušali kritiki ovreči, ker imajo testi, ki jih je uporabljal, nizko, vendar pomembno korekcijo z besedno inteligentnostjo, zato bi bil napredek lahko posledica njene rasti. Mnogi avtorji so trdili, da prihaja med šolanjem do zastoja ali celo upada ustvarjalnosti. Raziskave so pokazale, da nekateri mladostniki preidejo obdobje šolanja brez izgube ustvarjalnosti. Iz vrst mladostnikov, ki jim uspe ohraniti svojo ustvarjalnost, se kasneje razvijejo ustvarjalci, ki se uveljavijo v odrasli dobi. Čim dlje traja ustvarjalnost v mladosti, tem večja je verjetnost, da bo ohranila tudi v zrelih letih.

O mladostni ustvarjalnosti kasnejših velikih ustvarjalcev pripovedujejo številni podatki iz njihovega življenja. Oppenheimer je imel v mladosti bogato zbirko mineralov, z mikroskopom pa je proučeval mikroorganizme. Z 12 leti je imel svoj kemični laboratorij. Seveda je imel dovolj vzpodbudno okolje. Mnogi kasnejši ustvarjalci se v teh letih niso odlikovali, čeprav so izražali velik nemir, uporništvo in nenavadno vedenje, kar daje slutiti, da njihovo obdobje mladostništva ni potekalo gladko. Keller je organiziral demonstracije proti svojemu učitelju. Jaspersa, Kellerja in Röntgena so izključili iz šole. Zuckermanu pa so izključitev zadnji hip preklicali. Svojega učitelja je spravil v tak bes, da je omedlel.

Zdi se, da je pomembno dejstvo, da je mladaostnik ustvarjalen, manj pa je pomembno področje ustvarjalnosti. Fizik Oppenheimer se je sprva ukvarjal z biologijo, psiholog Piaget z biologijo, pisec znanstveno - fantastičnih del Asimov je bil kemik itd. Čeprav ponavadi vztraja usmeritev, ne pa specifična smer, pa celo prehodi iz umetnosti v znanost in nasprotno, niso izjema. (Vid Pečjak: Misliti, delati, živeti ustvarjalno; Ljubljana, 1987)

1.5 VPLIV ŠOLE NA USTVARJALNOST

Glavna naloga šole je podajanje znanja. Vendar ta naloga sama po sebi ni nujno povezana z ustvarjalnostjo, dostikrat jo celo zavira. Zahteva po spodbujanju in razvijanju ustvarjalnosti v šolah je stara komaj nekaj desetletij. Ustvarjalnosti ni mogoče učiti na tak način kot druge šolske predmete. Nanjo vplivamo predvsem z načinom dela, z osebnim zgledom in ustvarjalno klimo v razredu.

Znani proučevalci ustvarjalnosti, kot so Barron, Torrance, Jackson in drugi menijo, da šola praviloma negativno vpliva na ustvarjalnost, da jo zavira in duši. Pri tem so zelo ostri. Barron (1969) pravi: "Menim, da potlačitve, ki jih izvajata v otroku družinski krog in šolski sistem, ne izhajajo enostavno iz razvoja podzavesti v Freudovem smislu, temveč z dejanskega omejevanja otrokove težnje, da se igra, da riše in slika, da igra na inštrumente in da se še na druge načine nebesedno, čutno izraža in simbolizira izkušnje." Getzel in Jackson menita, da stoji otrok pred izbiro, da izgubi svojo ustvarjalnost ali pa da jo zadrži za ceno osebne varnosti. Pri tem se sklicujeta na svoje raziskave, v katerih se kažeta nenaklonjenost učiteljev in povečana agresivnost do ustvarjalnih otrok. Passov opisuje študijo (1976), v kateri so morali študenti opisati svoje najbolj ustvarjalno delo v življenju. 90 procentov odgovorov ni imelo nobene zveze s šolo. Svoj prispevek zaključuje Passov z besedami: "Otrok nihče ne spodbuja, često jim tega niti ne dovoljujejo, da bi raziskovali nove načine mišljenja, preizkušali nove poti k rešitvi problemov in uporabili divergentne poti v tradicionalnih šolskih predmetih, da bi se igrali z idejami in z gradivom."

Torrance meni, da ustvarjalnih otrok ne zavirajo samo učitelji, ampak pogosto tudi sošolci, ki jih moti njihovo divergentno mišljenje in nekonformizem. Ustvarjalne vrstnike vidijo kot čudaške, otroke z neumnimi idejami in podobno.

Med šolami v različnih deželah so velike razlike. Tradicionalne šole z avtoritativnimi odnosi in s fizičnim kaznovanjem otrok ustvarjalnost veliko bolj zavirajo kot šole v odprtih družbah, ki vsaj načeloma priznavajo potrebo po vzgajanju ustvarjalne osebnosti.

Šole že s tem, da podajajo znanje, zavirajo ustvarjalnost učencev. Osvajanje znanja povzroča blokade, šablone, fiksacije, njihova posledica pa je upad ustvarjalnosti. Soočeni smo s paradoksom izobraževanja: za učinkovito ustvarjalnost je potrebno znanje, pridobivanje znanja pa zavira ustvarjalnost. Pojavlja se vprašanje, kako pridobiti znanje, ne da bi upadla ustvarjalnost, mnogi psihologi, npr. Kvašček, pravijo, da je to mogoče, če učitelj spremeni način pouka in odnos do otrok.

Razlikujmo dva osnovna načina šolskega dela: posnemovalni in ustvarjalni način. Za posnemovalnega velja navodilo: "Naredi tudi ti tako," za ustvarjalnega pa: "Kaj lahko narediš iz tega?". Večina učiteljev uporablja posnemovalni stil. Njihovi učenci predvsem ponavljajo to, kar učitelji od njih zahtevajo. Veliko se učijo na pamet. Posnemanje je do neke mere potrebno, ker daje učencem potrebne podatke, vendar učenje ne sme biti omejeno le na tak način dela.

Na spodbujanje ustvarjalnosti močno vpliva način podajanja snovi. Dobro je, da učitelj pri razlagi upošteva hiter razvoj svoje stroke in probleme, ki znotraj stroke ostajajo odprti. Divergentno mišljenje svojih učencev spodbujajo s tem, da ne zahtevajo, da njihovi učenci mislijo na enak način, kot razmišljajo sami in dopuščajo dvome in diskusije, hkrati pa tudi različna mnenja. Ustvarjalno učenje poteka lažje v manjših razredih, kjer se učitelj lahko posveti izvirnim odgovorom posameznih učencev.

Pomemben dejavnik vzpodbude ustvarjalnega mišljenja je učiteljeva osebnost. Učitelj je učencu pozitiven ali negativen vzor ali model. Amabiljeva (1983) je odkrila pozitivno zvezo med učiteljevo ustvarjalnostjo in ustvarjalnostjo učencev. Najustvarjalnejši so učitelji risanja, glasbe in plesa, ker se ukvarjajo z umetnostjo.

2. CILJ IN PROBLEM NALOGE

Življenje v 21. stoletju narekuje hiter družbeni napredek in vsestranski razvoj dežel. Za preseganje danosti je nujno potrebna ustvarjalnost, ki človeku, kot rezultat njegove težnje po rasti in samoaktualizaciji, omogoča spreminjanje že obstoječega, hkrati pa prilagoditev na novo situacijo.

Kljub temu pa, da igra ustvarjalnost v svetu in njegovi evoluciji veliko vlogo, ima ustvarjalno mišljenje v šolah stransko vlogo; ponekod celo ni zaželeno. Posledica tega je, da mladi ljudje prepogosto hitro pozabijo nase in svoje mišljenje popolnoma podredijo modelom, katerim so izpostavljeni.

Ravno velik pomen ustvarjalnosti v današnjem času je v meni zbudil željo po raziskovanju njene prisotnosti v mojem okolju. Željo je kasneje podkrepilo še dejstvo, da naša šola že tri leta vzgaja tudi mlade umetnike v posebnih oddelkih programa umetniške gimnazije likovne smeri, ki so s svojim prihodom popestrili šolske prostore in s tem močno vplivali na prijeten utrip življenja v njih.

Z raziskavo sem želela proučiti ustvarjalnost dijakov Gimnazije Celje-Center. Zanimalo me je ali se v ustvarjalnosti med seboj razlikujejo dijaki, ki obiskujejo različne programe na šoli, in kakšne so te razlike.

Želela sem ugotoviti, če so dijaki, ki obiskujejo umetniško gimnazijo, bolj ustvarjalni od drugih dijakov in na katerih področjih ustvarjalnosti se kažejo razlike. Izvedeti sem hotela, kako dijaki, vključeni v raziskavo, ustvarjalnost sploh pojmujejo, kako pomembna se jim zdi in na katerih področjih so po lastni oceni najbolj ustvarjalni. Zanimalo me je, kako po mnenju dijakov na njihovo ustvarjalnost vpliva delo pri pouku v različnih programih.

3. HIPOTEZE

1. Dijaki, ki obiskujejo program umetniška gimnazija, so bolj ustvarjalni od dijakov v programih splošna gimnazija in predšolska vzgoja.
2. Dijaki umetniške gimnazije so od dijakov v drugih programih uspešnejši na likovnem preizkusu ustvarjalnosti.
3. Dijaki umetniške gimnazije se od dijakov v drugih programih ne razlikujejo v rezultatih na preizkusu besedne fluentnosti
4. Dijaki umetniške gimnazije se od dijakov v drugih programih ne razlikujejo v rezultatih na preizkusu izvirnosti odgovorov.
5. Dijaki umetniške gimnazije sebe glede na ustvarjalnost ocenjujejo bolj pozitivno kot dijaki drugih programov.
6. Dekleta so pri preizkusih ustvarjalnosti bolj uspešna od fantov.
7. Dijaki vseh treh programov menijo, da se ustvarjalnost pri pouku premalo vzpodbuja.

4. METODE DELA

4.1 OPIS VZORCA RAZISKAVE

V raziskavo sem zajela 228 dijakov, 186 deklet in 42 fantov, treh programov Gimnazije Celje - Center in sicer:

- 73 dijakov programa umetniška gimnazija - likovna smer, od tega 13 fantov in 69 deklet;
- 83 dijakov programa splošna gimnazija, od tega 26 fantov in 61 deklet;
- 72 dijakov programa predšolska vzgoja, od tega 5 fantov in 77 deklet.

V proučevanje sem vključila tri generacije dijakov, ki letos obiskujejo 1., 2. in 3. letnik. Test ustvarjalnosti, anketni vprašalnik in oba kratka preizkusa ustvarjalnosti je izpolnilo 78 prvošolcev, 79 drugošolcev in 71 tretješolcev.

V vzorec so bili naključno izbrani po trije oddelki programa splošna gimnazija in programa predšolska vzgoja, ter edini trije oddelki programa umetniška gimnazija.

Znotraj posameznih programov število deklet in fantov ni enako, vendar razmerje med dekleti in fanti dokaj dobro odraža realno razmerje med spoloma v vsakem programu.

Vzorec dijakov, vključenih v raziskavo, ni reprezentativen.

4.2 OPIS MERSKIH INSTRUMENTOV IN PRIPOMOČKOV

Merski instrumenti in pripomočki uporabljeni v raziskavi:

1. Test TCT - DP (Test for Creating Thinking - Drawing Production) avtorjev Hansa Jellena in Klauša Urbana, ki ga je priredil dr. Vid Pečjak in nam ga odstopil v uporabo. Test je sestavljen iz šestih shematskih likov, ki se med seboj razlikujejo, tako da spodbujajo čim bolj različne odgovore. Pet likov je znotraj in eden zunaj okvirja, vse pa je narisano na listu formata A4. Ti liki so: pika, polkrog, prekinjena črta, krivulja in veliki desni kot, zunaj okvirja je majhen odprt pravokotnik.

2. Preizkus besedne fluentnosti je preizkus, pri katerem je potrebno v neki časovni enoti navesti čim več možnih vidikov uporabe za določen predmet. Izbrana predmeta sta bila:

- sponka za papir,
- ruta.

Čas je bil v obeh primerih omejen na eno minuto.

3. Preizkus izvirnosti odgovorov je bil zastavljen v obliki vprašanja, na katerega so morali dijaki odgovoriti s čim več odgovori. Vprašanje se je glasilo: "**Kakšne bi bile posledice, če bi čez noč zrasel/zrasla za en meter?**"

4. Anketni vprašalnik sem sestavila sama in obsega 10 vprašanj. Šest vprašanj je odprtega tipa, tri vprašanja so zaprtega tipa in eno vprašanje je kombinirano.

Anketni vprašalnik in preizkusi so priloženi poročilu kot priloga.

4.3 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Podatke sem dobila tako, da sem vse dijake, zajete v vzorec, testirala dvakrat. Najprej sem v vseh oddelkih izvedla test TCT - DP in preizkus besedne fluentnosti, nato pa še anketni vprašalnik in preizkus izvirnosti odgovorov.

Pred izvedbo testa TCT - DP so dijaki dobili navodilo, da morajo v največ 20 minutah vseh šest likov po svoje dopolniti v risbo; pri tem so jih nekateri povezali, drugi pa so iz njih naredili več manjših figur.

Pri **preizkusu besedne fluentnosti** so morali dijaki na list papirja v eni minuti zapisati čim več idej, za kaj vse bi lahko uporabili sponko za papir. Enako so iskali možne vidike uporabe še za ruto.

Pri **preizkusu izvirnosti odgovorov** sem dijakom zastavila vprašanje: "*Kakšne bi bile posledice, če bi čez noč zrasel/zrasla za en meter?*" Dijakom sem dala navodilo, naj na list papirja napišejo čim več odgovorov, ki jim pridejo na misel ob postavljenem vprašanju. Čas v tem preizkusu ni bil omejen.

Pred izvedbo **anketnega vprašalnika** sem dijake opozorila, naj odgovarjajo iskreno in predvsem temeljito odgovorijo na vprašanja odprtega tipa.

4.4 OPIS OBDELAVE PODATKOV

Risbe, dobljene s testom ustvarjalnosti, sem ocenila po štirinajstih predpisanih kategorijah, seštelala točke in tako dobila končne rezultate. Te sem nato ločila glede na vzgojno izobraževalni program, spol in letnik.

Nekaj risb, ki so dosegle višje število točk in so torej bolj ustvarjalne, pa sem priložila poročilu v prilogi.

Preizkus besedne fluentnosti sem razdelila glede na zgoraj naštetih kategorije. Ideje dijakov, zapisane v obliki odgovorov sem najprej pregledala in jih preštela, nato pa dobljene podatke primerjala med seboj.

Odgovore, ki sem jih dobila s preizkusom izvirnosti odgovorov, sem pregledala in nato poiskala najpogostejše in na drugi strani tiste najredkejše, najizvirnejše. Najpogostejše, ki so hkrati tudi najbolj klišejski, neizvirni in neustvarjalni, sem primerjala z odgovori, ki jih je v svoji raziskavi dobila tudi Kati Grča (Pečjak 1987), ki je isti preizkus naredila med otroci osnovne šole Polje. Prav tako sem preštela tudi izvirne odgovore in dobljene podatke med seboj primerjala glede na programe, ki jih dijaki, ki so te odgovore zapisali, obiskujejo.

Ustvarjalnost dijakov Gimnazije Celje - Center: primerjava med dijaki različnih programov

Vse podatke, zbrane z anketnim vprašalnikom sem najprej uredila po spolu in po programu, nato še letniku, ki ga anketirani obiskuje. Pri obdelavi anketnega vprašalnika sem preštela število posameznih odgovorov in izračunala odstotek izbir pri posameznem vprašanju. Podatke sem tabelirala in prikazala tudi grafično. Pri tem sem si pomagala z računalniškima programoma Microsoft Word in Microsoft Excel.

5. REZULTATI IN INTERPRETACIJA

5.1 POJASNILA K REZULTATOM

Rezultati anketnega vprašalnika so predstavljeni tabelarično in grafično. Podatki so izraženi v odstotkih, in sicer skupaj ter ločeno glede na obiskovani letnik ter smeri, ki jih anketirani obiskujejo. Rezultati so izračunani po formuli: $\% = (f / N) \times 100$.

N.....število vseh oseb v dani kategoriji (žensk, moških, prvošolcev, drugošolcev, tretješolcev, dijakov umetniške gimnazije, splošne gimnazije ali predšolske vzgoje)

f..... število izbranih odgovorov v določeni kategoriji

Skupen odstotek sem računala po formuli:

$$P = P1 \times N1 + P2 \times N2 + \dots + Pn \times Nn / N1 + N2 + \dots + Nn.$$

LEGENDA KRATIC

- # ž..... ženske
- # m moški
- # sku skupaj
- # um.gim umetniška gimnazija
- # spl.gim..... splošna gimnazija
- # pv..... predšolska vzgoja
- # 1..... 1. letnik
- # 2..... 2. letnik
- # 3..... 3. letnik
- # lit literarna teorija
- # ris risanje in slikanje
- # prt predstavitvene tehnike
- # likm..... likovna z metodiko
- # pzm ples z metodiko
- # gzm..... glasba z metodiko

5.2 REZULTATI IN KOMENTAR REZULTATOV TESTA USTVARJALNOSTI TCT-DP

S testom ustvarjalnosti TCT - DP sem raziskovala likovno ustvarjalnost dijakov naše šole.

Pri ocenjevanju sem uporabila strokovne kriterije vrednotenja risb. Med drugim sem upoštevala, koliko elementov je dijak vključil v svojo risbo, koliko je v njej novih in izvernih elementov, kolikšno je število povezanih elementov. Ovrednotila sem morebitno temo risbe, perspektivo, razbijanje okvirja, prisotnost močnih čustev ali humorja, abstraktnost risbe, njeno stereotipnost, končno pa tudi hitrost risanja.

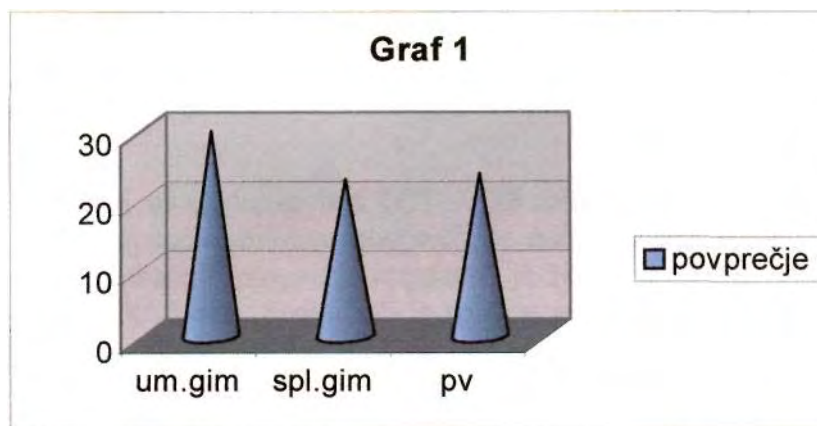
Ustvarjalnost dijakov Gimnazije Celje - Center: primerjava med dijaki različnih programov

Teoretično je največje možno število točk 72. Najvišji rezultat, ki ga je dosegla dijakinja drugega letnika programa umetniška gimnazija, je 57 točk; le eno manj pa je dobila s svojo risbo prvošolec, ki prav tako obiskuje smer umetniška gimnazija. Najmanjše število doseženih točk je bilo 10.

Povprečje rezultatov vseh dijakov, vključenih v raziskavo, je 25,3 točke. Povprečje rezultatov deklet je 24,7, fantov pa 28,4 točke. Povprečja rezultatov posameznih skupin so prikazana spodaj.

Tabela 1: Povprečja rezultatov /program

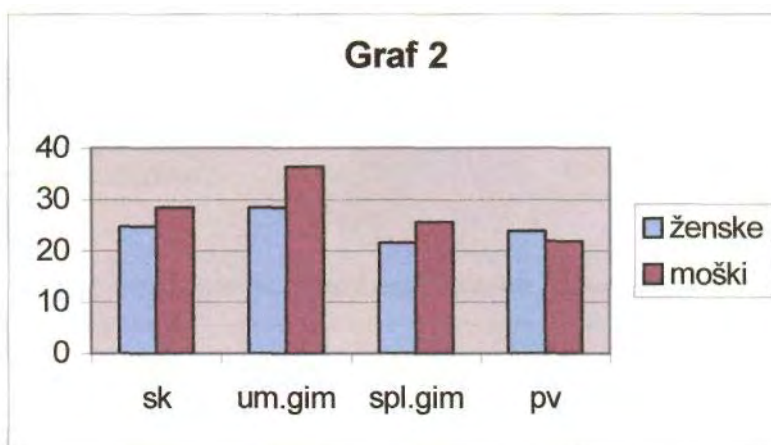
	um.gim	spl.gim	pv
sk	29,7	22,8	23,6

Pri primerjavi povprečij rezultatov, ki so bila dosežena znotraj posameznih skupin programov, sem ugotovila, da so dijaki umetniške gimnazije test v splošnem rešili veliko bolj ustvarjalno od dijakov ostalih dveh programov. Njihov povprečni rezultat je 29,7 točk, torej za več kot 4 točke presega skupno povprečje. Hkrati s tem moram omeniti tudi, da je le povprečen rezultat te skupine višji od skupnega povprečja. Dijaki ostalih dveh skupin so se pri reševanju testa izkazali za manj ustvarjalne. Povprečje rezultatov testa dijakov programa splošna gimnazija je 22,8 točk in je med povprečji izbranih treh skupin najnižje, dijaki smeri predšolska vzgoja so namreč v povprečju dosegli 23,6 točk. Ti rezultati nikakor ne pomenijo, da so vsi dijaki nekega programa test reševali enako dobro; v vsaki skupini je nekaj posameznikov doseglo zelo visoke rezultate, na skupno povprečje pa je večinoma vplivalo število tistih, ki testa niso izpolnili tako ustvarjalno. Ker je število takih med dijaki gimnazijskega programa veliko, nekaj rezultatov dijakov z višjim številom točk ne pride do izraza. Enako kot za dijake splošne gimnazije velja tudi za dijake programa predšolska vzgoja.

Tabela 2: Povprečja rezultatov /spol in program

	sk	um.gim	spl.gim	pv
ženske	24,7	28,4	21,6	23,8
moški	28,4	36,4	25,6	21,8

Kot je razvidno iz gornjega grafa, so test TCT - DP zelo ustvarjalno rešili zlasti fantje programa umetniška gimnazija, njihovo povprečje je namreč kar 36,4 točk. Sledijo jim dekleta istega programa, katerih povprečje rezultatov je 28,4 točk, kar je enako skupnemu povprečju fantov vseh treh smeri. Sodelujoči iz splošne gimnazije so po primerjavi glede na spol in smer nekje na sredini; dekleta so dosegla nižje povprečje od skupin deklet obeh drugih programov in tudi ne dosegajo skupnega povprečja. Fantje so v nasprotju z njimi test sicer rešili manj ustvarjalno od fantov "umetnikov", vendar bolje od tistih iz predšolske vzgoje. Dosegli so povprečno 25,6 točk, kar jih uvršča malo nad povprečje. Dekleta, ki obiskujejo smer predšolska vzgoja, so test rešila s povprečno 23,8 točkami, kar jih uvršča pred fante te smeri in pred dekleta, ki obiskujejo pouk splošne gimnazije. Fantje iz programa predšolska vzgoja so po rezultatih likovnega testa uspešnejši le od gimnazijk, medtem ko tudi ne dosegajo povprečja.

Pri tem moram poudariti, da sem podatke po spolu prikazala bolj zaradi preglednosti, kot zaradi globlje analize. Fantov je bilo zlasti v programu predšolska vzgoja premalo za natančnejše zaključke.

Za bolj nazoren prikaz dobljenih rezultatov sem se odločila, da v poročilo vključim tudi modus in mediano, prav tako pa pri vseh treh preučevanih skupinah zapišem še rezultate obeh skrajnosti.

Mediana pri rezultatih dijakov splošne gimnazije je 21. Modusa sta dva: prvi je 16, drugi pa 22; pojavita se namreč kar sedemkrat. Najnižje doseženo število točk je 10, katerega frekvenca je 3, najvišja dosežena rezultata pa sta 48 in 49.

Mediana rezultatov, doseženih med dijaki umetniške gimnazije, je 28. Modusa sta spet dva: to sta 19 in 26, toliko točk je doseglo po pet dijakov. Najnižji rezultat je 11, z njim je bil ocenjen le en test, najvišje število točk, ki predstavlja tudi najboljši rezultat v raziskavi nasploh, pa je 57, prav tako odličen je 56.

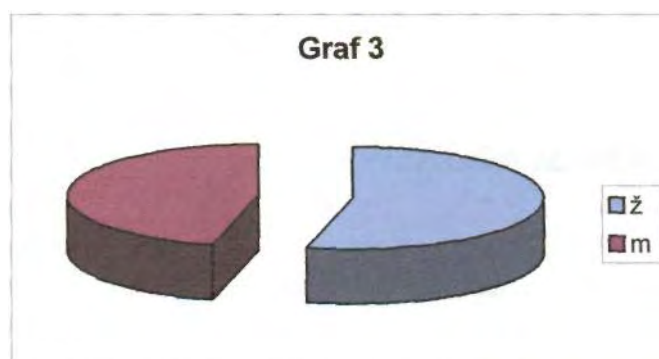
Pri rezultatih predšolske vzgoje je dobljena mediana, prav tako kot pri gimnazijah, 22. Modusa sta 13 in 15, saj je bilo s tolikšnim številom točk ocenjenih po šest testov dijakov. Najnižje število doseženih točk je 10, najvišja rezultata pa 50 in 51.

5.3 REZULTATI PREIZKUSA BESEDNE FLUENTNOSTI

Za ustvarjalnega pri tem preizkusu velja posameznik, ki v eni minuti napiše 8 in več odgovorov.

Odgovore, ki so jih dijaki zapisali na liste, sem pregledala in preštela smiselne. Tako sem prišla do naslednjih rezultatov:

Prikaz rezultatov na preizkusu besedne fluentnosti - po spolu

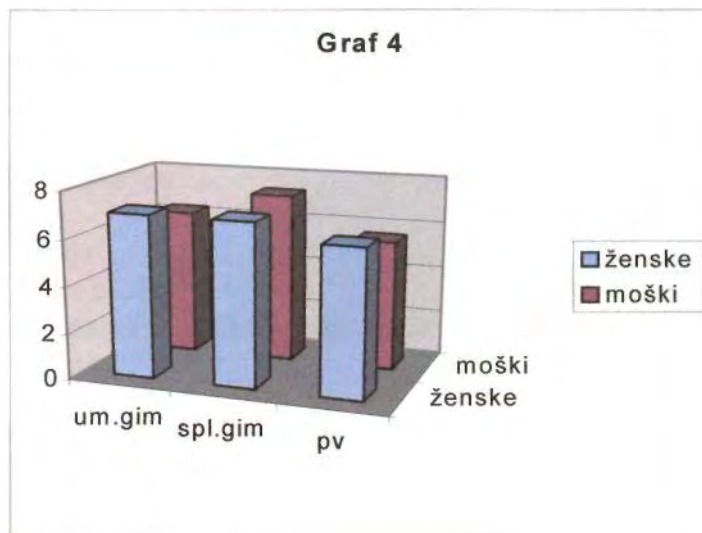
Dekleta so preizkus besedne fluentnosti rešila bolj ustvarjalno od fantov; v povprečju so (pri obeh predmetih skupaj) navedla po 7 odgovorov, fantje pa v splošnem enega manj. Več idej se jim je porodilo pri drugem vprašanju, vidiki uporabe sponke za papir pa so jim povzročali težave.

Najpogosteje so dijaki zapisali, da se sponka lahko uporablja pri spenjanju papirja, poleg tega pa še: kot obesek za ključe, »španga« za lase, ravnilo, modni dodatek na oblačilih, material za izdelavo nakita. V pomoč nam je lahko pri šivanju.

Pri možnih vidikih uporabe rute so navedli, da je lahko ruta modni dodatek, oblačilo sama po sebi, preveza, s katero pomagamo poškodovanemu ali pa zaščita pred vetrom. Če je pisanih barv, jo lahko uporabimo tudi kot okras na steni, z njo zvežemo stvari ali pa nam služi kot cula.

Tabela 3: Povprečno število odgovorov / spol in program

	um.gim	spl.gim	pv
ženske	7	7	6,3
moški	6,3	7,3	5,6
skupaj	7	7,1	6,1

5.4 REZULTATI IN KOMENTAR PREIZKUSA IZVIRNOSTI ODGOVOROV

Napiši najmanj 5 odgovorov, ki ti pridejo na misel ob spodnjem vprašanju:
"Kakšne bi bile posledice, če bi čez noč zrasel / zrasla za en meter?"

Najpogostejši odgovori na to vprašanje so bili, da bi bil strop prenizek, vrata in oblačila premajhna, postelja prekratka... Kar 87 jih je napisalo, da bi verjetno začeli igrati košarko, nekatera dekleta pa bi se tudi poročila s košarkaši. Poleg tega bi imeli tedaj vso pozornost okolice, ob čemer bi se nekateri počutili zelo dobro, druge pa bi bilo sram in bi se zato poskušali skriti pred ljudmi. Eden pogostejših odgovorov pa je tudi, da bi v tem primeru (zrasli) gotovo prišli v Guinnessovo knjigo rekordov.

Ker pa v moji nalogi raziskujem ustvarjalnost dijakov naše šole, me ti odgovori pravzaprav ne zanimajo, tako sem med vsemi, ki sem jih dobila, iskala tiste najbolj redke, zanimive - ustvarjalne. Teh ni bilo malo; v vsakem oddelku sem našla med deset in dvajset takih, ki so se pojavili samo enkrat, ponekod jih je bilo celo več; izjema je le oddelek prvošolcev smeri predšolska vzgoja, kjer sem našla le 9 izvirnih odgovorov.

Med drugimi so bili najbolj ustvarjalni in izvorni tile odgovori:

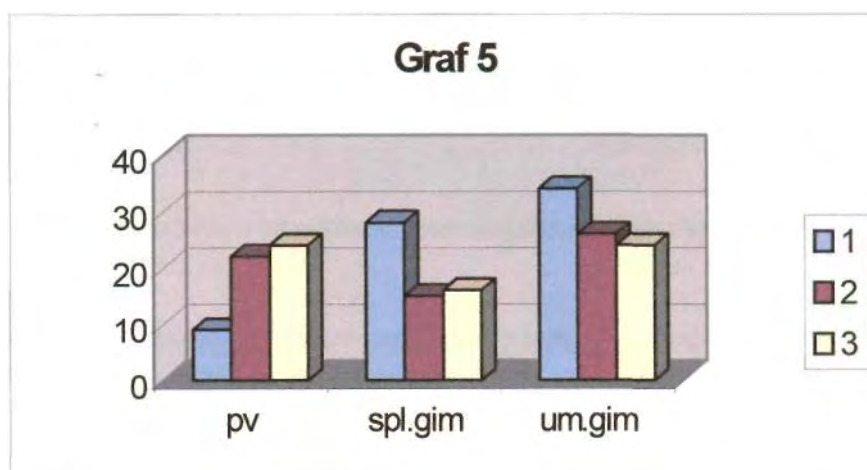
Ne bi se bal tatov
V hišo bi šel preko balkona
Izgledal bi kot trol
Svet bi videl, ne da bi mi bilo treba potovati
Ptice bi mi letale okrog glave in gnezdile v mojih laseh
Ne bi mi bilo treba več nositi čevljev z visokimi petami
Objela bi lahko oblake
Ne bi padla z drevesa

Lažje bi rabutal sadje
Lahko bi sedel komu na glavi
Na koncertih bi boljše videla
Oče bi se smejal, mama pa jokala
Šla bi na Kitajsko
Zamenjali bi me z ulično svetilko
Uporabljali bi me namesto lestve
Imel bi daljši jezik
Bil bi višji od ravnatelja
V kinu tisti za mano ne bi videli
Potreboval bi višji ekran računalnika in večjo kitaro
Živel bi življenje velikana
Pojedla bi več čokolade
V Gardalandu bi bila omejena
Lažje bi prepisoval pri testu
Grki bi me častili kot giganta
Poročil bi se z žirafa
Bila bi bližje soncu
Nastopala bi v cirkusu
Spremenila bi si ime
Kupil bi si čelado
Na maturantskem plesu bi plesala z ravnateljem
Imel bi dober razgled
Pri umivanju bi porabila več vode

Ker gre za produciranje idej, sem oddelke med seboj primerjala po številu dobljenih izvirnih odgovorov, pri čemer me je zlasti zanimalo, kakšno je to število glede na starost in program, ki ga dijaki obiskujejo.

Tabela 4: Število izvirnih odgovorov

	pv	spl.gim	um.gim
1	9	28	34
2	22	15	26
3	24	16	24
sk	55	59	84

Pri primerjavi, ki sem jo izvedla, sem ugotovila, da število ustvarjalnih odgovorov pri dijakih smeri predšolska vzgoja z leti narašča, medtem ko to za ostala dva programa ne velja; pri anketiranih smeri umetniška gimnazija število produciranih idej tako iz letnika v letnik pada, medtem ko gre pri gimnazijah za padec in nato ponovno rast. Pri tem je potrebno seveda upoštevati, da vzorec zaradi svoje majhnosti popolnoma reprezentativen, pa vendar dobljene rezultate sama razlagam s tem, da je program predšolska vzgoja naravnano tako, da že v osnovi vzpodbuja razvoj ustvarjalnosti, zato me podatek v zvezi s predšolsko vzgojo ni presenetil. V nasprotju z mojimi pričakovanji, pa se dogaja ravno obraten proces pri programu umetniške gimnazije, ki pa kljub padcu, še vedno dosega višje rezultate kot dijaki ostalih dveh smeri. Anketirani v programu splošna gimnazija so se pri vprašanju izkazali manj ustvarjalni kot drugi, saj so v enakem času zapisali manj idej od dijakov ostalih šestih oddelkov.

Ob tem sem dobljene rezultate primerjala še s tistimi, do katerih je v svoji raziskavi, izvedeni na osnovni šoli v Polju, prišla psihologinja Kati Grča. 110 otrokom, starim 9 in 10 let, je namreč zastavila isto vprašanje, pri čemer pa so otroci lahko nanj odgovorili z največ tremi odgovori (jaz jih s številom nisem omejevala), vendar mnogi niso zmogli niti toliko. Med najpogostejšimi odgovori so bili naslednji:

Postelja bi bila premajhna, vrata bi bila premajhna, postali bi veliki, obleka bi bila premajhna, ne bi mogli v avto in hišo, strop bi bil prenizek, lažje bi igrali košarko...Njihove frekvence so bile od 50 do 4. Pri natančni primerjavi sem ugotovila, da se ti, najpogostejši odgovori iz njene raziskave, v velikem številu pojavljajo tudi pri moji (raziskavi). To dokazuje, da so navedene ideje res klišejske, stereotipne in jih ne moremo prištevati k izvirnim. Za razliko od teh pa so bili res izvirni odgovori iz njene raziskave popolnoma drugačni od teh iz moje, kar je seveda pogojeno s starostjo testiranih; pri njej se tako v manjšem številu (s frekvenco 1 ali 2) med drugimi pojavijo naslednji odgovori:

Vesel bi bil, ker bi bil pri telovadbi prvi v vrsti

Razpočil bi se

Ne bi se mogel slikati

Dobili bi krive hrbte, tako da bi v tovarni, kjer izdeluje aparate za ravnanje hrbtov, zmanjkalo surovin

Ne bi mogli obuti čevlje, copat

5.5 REZULTATI IN KOMENTAR REZULTATOV ANKETNEGA

VPRAŠALNIKA

1. Katere so po tvojem mnenju značilnosti ustvarjalnega človeka? Navedi vsaj tri.

Na to, prvo vprašanje sem dobila veliko različnih odgovorov. Največ dijakov meni, da je ustvarjalen človek tisti, ki ima bujno domišljijo in je ves čas sposoben producirati nove ideje. Mnogi ga označijo kot nekoga, ki je svojeglav, drugačen in ima tako tudi povsem svojevrsten, prepoznaven stil oblačenja in način obnašanja. Po njihovem mnenju je

ustvarjalni človek iznajdljiv in spreten, pripisujejo mu tudi vztrajnost. Med odgovori mnogokrat zasledimo še pridnost, marljivost in delavnost. In medtem ko s tako osebo dosti dijakov povezuje talent, zanimivo, z ustvarjalnostjo ne povezujejo inteligentnosti. Ta lastnost se namreč kot odgovor sicer pojavi, vendar ne v večjem odstotku; pri tem ji dijaki splošne gimnazije dajejo večji pomen kot dijaki drugih dveh programov, saj njeno vlogo pri ustvarjanju enačijo z vlogo talenta.

Med odgovori na to vprašanje so tudi svoboda, zmedenost, čut za estetiko in veselje do ustvarjanja. Mnogi dijaki ustvarjalno mišljenje zlasti povezujejo z umetnostjo. Zanimivo je, da nekateri ustvarjalne osebnosti vidijo kot družabne, odprte ljudi, ki imajo smisel za humor, reagirajo spontano in so zelo pozorni ter dovzetni za dogajanje okoli sebe, medtem ko si jih drugi predstavljajo kot zaprte, zamišljene, zasanjane egocentrike, ki dosti premišlujejo in so čustveno nestabilni, po besedah nekaterih celo čudaški.

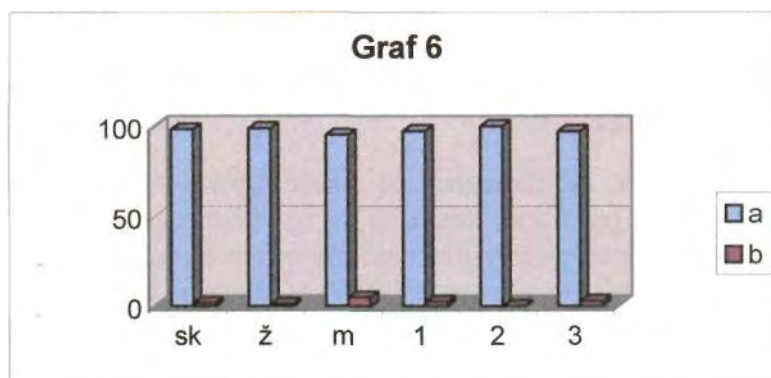
Predstave o ustvarjalnih ljudeh se med dijaki različnih letnikov in programov bistveno ne razlikujejo. Dijaki višjih letnikov odgovorom mlajših dodajo nove, kot so npr. nekonformizem, ambicioznost in potrpežljivost, prav tako pa dijaki programa umetniška gimnazija - za razliko od ostalih - v procesu ustvarjanja vidijo več napora in tako ustvarjalnim ljudem pripisujejo ogromno volje, energije, natančnosti in notranje motivacije.

2. Ali je po tvojem mnenju ustvarjalnost v življenju pomembna?

- a) da
- b) ne

Tabela 5: Pomembnost ustvarjalnosti / starost

	sk	ž	m	1	2	3
a	98,3	98,9	95,2	97,4	100	97,2
b	1,7	1,1	4,8	2,6	0	2,8

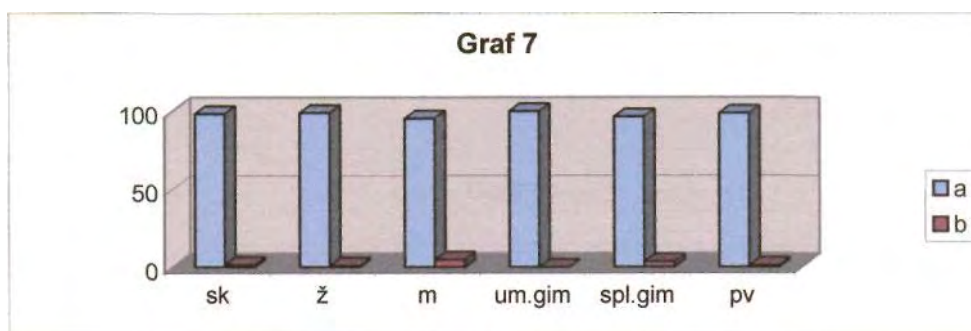

Kot je razvidno iz tabele in grafa, večina dijakov (98,3 %) - ne glede na spol in starost - meni, da je ustvarjalnost v življenju pomembna. Med tistimi, ki so na to vprašanje odgovorili z ne (1,7 %), je večji delež fantov.

Najbolj so o pomembnosti ustvarjalnosti prepričani dijaki drugega letnika, ki so na vprašanje z da odgovorili v celoti. Skoraj enotni pa so si tudi prvo- in tretješolci, med katerimi se le redki ne strinjajo s trditvijo.

Tabela 6: Pomembnost ustvarjalnosti /program

	sk	ž	m	um.gim	spl.gim	pv
a	98,3	98,9	95,2	100	96,4	98,6
b	1,7	1,1	4,8	0	3,6	1,4

Večjih razlik v pojmovanju pomembnosti ustvarjalnosti ni opaziti niti pri primerjavi odgovorov dijakov različnih programov naše gimnazije. Tokrat so pozitivno, po pričakovanjih, odgovorili vsi dijaki umetniške gimnazije - likovne smeri, ki se ves čas učijo, postavljeni v različne situacije, probleme reševati ustvarjalno. S pomembnostjo ustvarjalnosti se v veliki večini (98,6 %) strinjajo tudi vsi trije anketirani oddelki predšolske vzgoje. Podatek ne preseneča, glede na to, da so dijaki precej v stiku z otroci, ki jih morajo pritegniti z vedno novimi, zanimivimi idejami in igrami.

Kljub temu, da se ustvarjalno mišljenje pri pouku gimnazijskega programa ne poudarja, so - z malo nižjim, a kljub temu ne nizkim odstotkom (96,4 %) - pritrdilno odgovorili tudi gimnazijci.

Utemelji odgovor.

Po mnenju večine (98,3 %) anketiranih je ustvarjalnost v življenju kljub vsemu pomembna; kot vzroke za tako mišljenje pa navajajo, da ustvarjalnost razbija monotonost življenja in krajša dolgčas. Zaradi nje se ves čas nekaj dogaja in spreminja. Nujno potrebna je za razvoj in napredek, saj je ravno ustvarjanje novega privedlo človeštvo do današnje situacije. Vsi izumi, ki so vplivali na življenje skozi čas in ga usmerjali, so posledica ustvarjalnega mišljenja. Velik pomen pa ima po mnenju dijakov tudi za posameznika. Kar precej šenj delež vprašanih je namreč napisal, da nam ustvarjalnost omogoča premagovanje težav in večjo iznajdljivost v življenju. Marsikomu lahko predstavlja celo vir zaslužka, hkrati pa vse ljudi dela drugačne, unikatne.

Zlasti dijaki umetniške smeri menijo, da nam ustvarjalnost omogoča izražanje čustev in nam olepšuje življenje, da nam nudi uteho v drugem, popolnoma svojem svetu, kamor se vedno lahko umaknemo. Po mnenju dijakov predšolske vzgoje nam ustvarjalnost omogoča

Ustvarjalnost dijakov Gimnazije Celje - Center: primerjava med dijaki različnih programov

spoznavanje novega in nam pomaga pri vključevanju v družbo, lahko je celo eden faktorjev uspešnosti. Dijaki splošne gimnazije pa na to vprašanje v splošnem največkrat odgovarjajo, da je ustvarjalnost uporabna pri reševanju problemov, krajšanju časa, razvoju in iskanju službe.

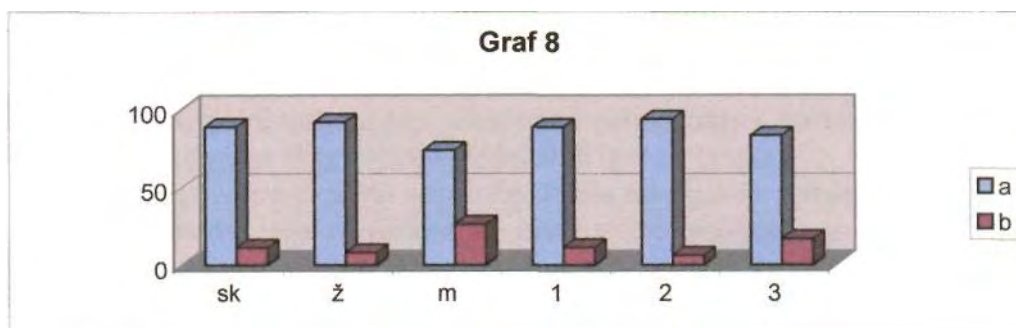
3. Ali o sebi meniš, da si ustvarjalen / ustvarjalna?

a) da

b) ne

Tabela 7: Lastna ustvarjalnost /starost

	sk	ž	m	1	2	3
a	88,7	91,9	73,8	88,5	93,7	83,1
b	11,3	8,1	26,2	11,5	6,3	16,9

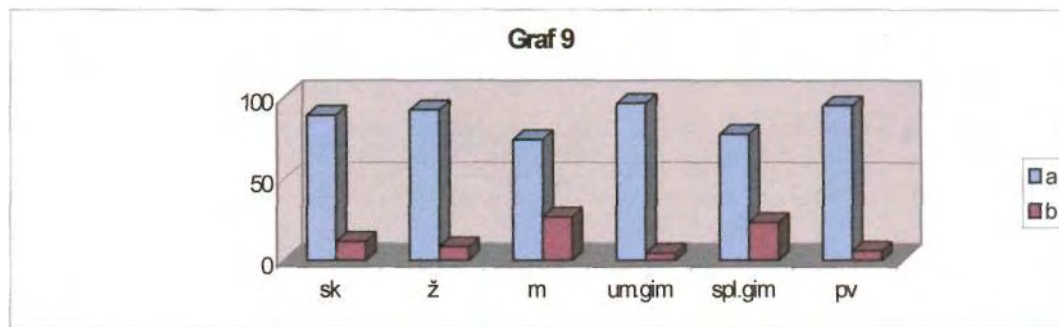
Skupen odstotek anketiranih kaže, da si dijaki pri tem vprašanju niso več enotni. Kar 11 % vprašanih namreč nima občutka lastne ustvarjalnosti. Med temi je več fantov kot deklet, njihov odstotek pa je celo dokaj visok (26,2 %). Dekleta se v splošnem počutijo ustvarjalne, z da je namreč odgovorilo 91,9 %.

Dijaki prvih letnikov manj zaupajo v svoje ustvarjalnostne sposobnosti kot drugošolci; na vprašanje jih je z da odgovorilo le 88,5 %, še več negativnih odgovorov (16,9 %) pa sem dobila od tretješolcev. Podatki kažejo, da starost ni v povezavi z ustvarjalnostjo človeka. Ta se spreminja od generacije do generacije, od enega do drugega posameznika, pravila o njenem naraščanju ali pojemanju, v povezavi z leti, pa ni.

Zanimivo je, da je delež "neustvarjalnih fantov" toliko večji od deleža deklet, ki se počutijo neustvarjalno. To bi bilo mogoče razlagati z dejavnostmi, s hobiji, v katerih se oboji udeležujejo v prostem času; pri fantih je to po večini igranje računalniških igrice, pri dekletih pa mnogi krožki, kjer lahko razvijajo svojo kreativnost.

Tabela 8: Lastna ustvarjalnost /smer

	sk	ž	m	um.gim	spl.gim	pv
a	88,7	91,9	73,8	95,9	77,1	94,5
b	11,3	8,1	26,2	4,1	22,9	5,5

Še najbolj ustvarjalni se sami sebi zdijo dijaki umetniške gimnazije; ti so na vprašanje z da odgovorili v celoti. Podatek ne preseneča, saj jih ustvarjalnost spremlja vsak dan; prav ustvarjalno mišljenje so morali dokazati na sprejemnih izpitih za vpis, njihova kreativnost pa se tudi ves čas razvija z načinom dela v umetniških razredih. Tudi dijaki predšolske vzgoje so na to vprašanje v večini (98,6 %) odgovorili z da, kar spet ni nič nepričakovanega; ustvarjalni morajo biti pri svojem delu z otroci, na tem področju pa se razvijajo tudi pri pouku plesa in prirejanju gledaliških iger za otroke. Največ negativnih odgovorov (3,6 %) sem tako dobila od dijakov splošne gimnazije naše šole. Pri pouku razredov tega programa se divergentno mišljenje in ustvarjalnost še najmanj vzpodbujata, dijaki so največkrat usmerjeni k iskanju ene rešitve, pa še do te morajo dostikrat priti po znanih, vnaprej določenih poteh.

4. Na katerem področju, meniš, si najbolj ustvarjalen/ustvarjalna?

Največ anketiranih meni, da so najbolj ustvarjalni na likovnem področju. Tako kar 126 dijakov omenja risanje, slikanje, kiparjenje in oblikovanje različnih materialov. Dosti fantov kot tudi deklet odgovarja, da so ustvarjalni v glasbi (kar 44 dijakov) in plesu (23 vprašanih), ustvarjajo pa tudi na literarnem področju. Kar nekaj jih piše poezijo, manj tudi prozo. 26 anketirancev je ustvarjalnih na področju športa, manjše skupine dijakov pa tudi pri kuhanju, igri, izbiri oblačil, friziranju in ličenju, opremljanju stanovanj. Nekateri sami izdelujejo voščilnice, izdelujejo nakit in zavijajo darila, drugi organizirajo prireditve in se aktivno udeležujejo v amaterskih gledališčih.

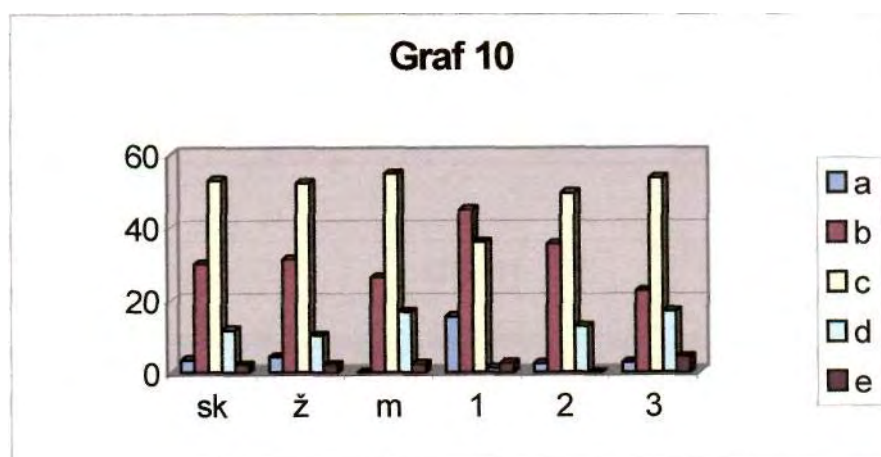
Odgovori kažejo, da so dijaki tudi v svojem prostem času kreativni; udeležujejo se v raznih krožkih različnih področij, kjer razvijajo ustvarjalno mišljenje, to pa nato izkoristijo tudi v popolnoma vsakdanjih situacijah (npr. zavijanje daril). Podatek je razveseljujoč, saj kaže na to, da dijaki kljub delu v šoli, ki zahteva ogromno faktografije in ki njihove ustvarjalnosti ne razvija preveč, razvijajo tako vrsto mišljenja drugje, najpogosteje pri obšolskih dejavnostih.

5. V kolikšni meri po tvojem mnenju profesorji na naši šoli spodbujajo ustvarjalnost dijakov?

- a) zelo
- b) precej
- c) srednje
- d) malo
- e) zelo malo

Tabela 9: Spodbude profesorjev /starost

	sk	ž	m	1	2	3
a	3,5	4,3	0	15,4	2,5	2,8
b	29,9	31,2	26,2	44,8	35,4	22,5
c	52,8	52,1	54,7	35,9	49,4	53,5
d	11,7	10,2	16,7	1,3	12,7	16,9
e	2,1	2,2	2,4	2,6	0	4,3

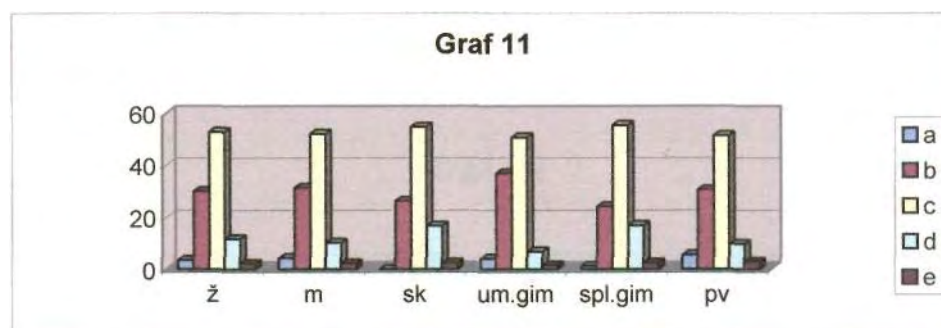
Večji odstotek anketiranih (52,8 %) meni, da profesorji na naši šoli srednje spodbujajo ustvarjalnost. Le manjši skupini vprašanih vprašanje odgovorjata s skrajnostima; 3,5 % dijakov meni, da se ustvarjalnost pri nas zelo vzpodbuja; 2,1 % pa, da vzpodbude skoraj ni. 29,9 % dijakov je mnenja, da profesorji ustvarjalnost pri nas precej spodbujajo, manjši odstotek anketirancev (11,7 %) pa, da je vzpodbud malo.

Pri tem imajo dekleta višje odstotke pri odgovorih, da profesorji ustvarjalnost spodbujajo precej (31,2 %) ali zelo (4,3 %). Fantje imajo nato že višji odstotek od deklet pri odgovoru srednje (54,7 %), nato pa popolnoma "prevladajo" pri izbiri malo (16,7 %), večkrat kot dekleta se odločijo tudi za odgovor zelo malo. Grafa deklet in fantov sta si po strukturi drugače zelo podobna; pri obeh je težišče v sredini, z odgovorom srednje. Več vprašanih (obeh spolov) se tudi odloči za precej kot za malo. Najmanjša deleža anketirancev sta v skrajnostih; pri dekletih prevlada prva skrajnost oz. mnenje, da se ustvarjalnost zelo vzpodbuja (4,3 %), pri fantih pa druga skrajnost, t.j. mnenje, da profesorji ustvarjalnosti skoraj ne vzpodbujejo (2,4 %). Zanimivo je, da se za izbiro a ni odločil noben fant.

Še najbolj pozitivno na vprašanje odgovarjajo prvošolci, ki imajo med vsemi najvišji odstotek (15,4 %) pri odgovoru zelo. Skoraj polovica jih tudi meni, da profesorji pri nas precej vzpodbujajo ustvarjalnost, s čimer težišče njihovih odgovorov ni pri izbiri c (odgovor srednje). Dijaki prvih letnikov tako na vzpodbujanje ustvarjalnosti na šoli gledajo še najbolj pozitivno, medtem ko to prepričanje z obema generacijama pada. Drugošolci imajo največji odstotek odgovorov na sredini, pri izbiri c; kar velik delež anketiranih iz tretjega letnika pa se odloča tudi za odgovor precej, medtem ko se za drugo skrajnost -zelo malo - ne odloči nihče. Tudi tretješolci se v večjem deležu odločajo za srednjo možnost, njihov odstotek pri izbiri b pa je skoraj enak tistemu pri odgovoru malo, kar 4,3 % se jih tudi odloči za drugo skrajnost; dosti jih torej meni, da dobijo dijaki za razvijanje ustvarjalnosti le zelo malo vzpodbud.

Tabela 10: Spodbude profesorjev /program

	ž	m	sk	um.gim	spl.gim	pv
a	3,5	4,3	0	4,1	1,2	5,6
b	29,9	31,2	26,2	36,9	24,1	30,5
c	52,8	52,1	54,7	50,7	55,4	51,4
d	11,7	10,2	16,7	6,8	16,9	9,7
e	2,1	2,2	2,4	1,5	2,4	2,8

Grafi rezultatov dijakov različnih programov imajo pri tem vprašanju dokaj podobno strukturo. Največji odstotek odgovorov je pri tem vprašanju zgoščen v sredini; za izbiro c se je odločilo več kot 50 % vseh anketirancev. Dokaj podoben je tudi odstotek tistih, ki so izbrali možnost b; medtem ko so rezultati, vezani na druge odgovore, precej različni. Dijaki umetniške gimnazije imajo občutek, da so bolj vzpodbujani kot anketiranci drugih dveh programov. Da se ustvarjalnost precej vzpodbuja, meni namreč kar 36,9 % vprašanih, medtem ko se za odgovor zelo malo pod izbiro e ni odločilo dosti "umetnikov". Kljub temu pa, da je med njimi kar visok odstotek tistih, ki menijo, da profesorji ustvarjalnost zelo vzpodbujajo, je odgovor pod črko a izbralo še več dijakov predšolske vzgoje (5,6 %). To dokazuje, da tudi ti menijo, da je pri pouku njihovega programa dovolj poudarka na ustvarjalnem mišljenju. V nasprotju z ostalimi rezultati, ki kažejo dokaj pozitivno sliko, pa se je tudi za odgovor zelo malo odločilo ravno največ dijakov iste smeri.

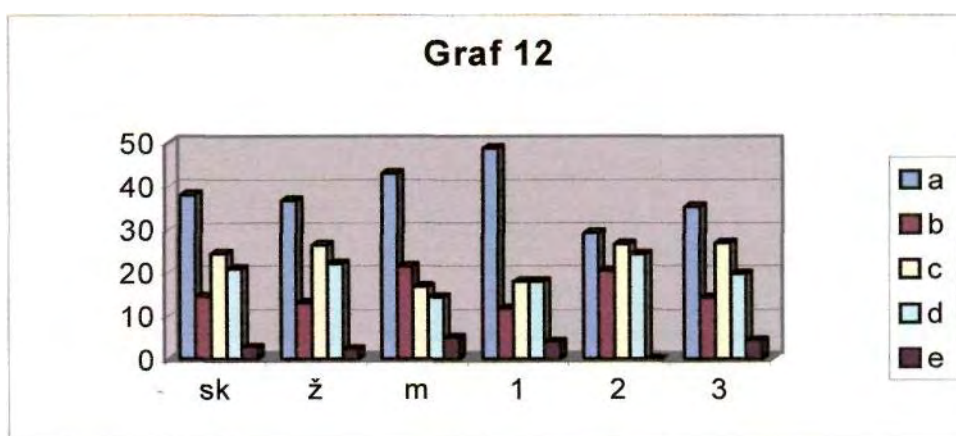
Gimnazijci v splošnem programu so s tem, kako njihovi profesorji spodbujajo ustvarjalnost nekoliko manj zadovoljni, kot ostali dijaki. Polovica jih sicer meni, da profesorji ustvarjalnost srednje vzpodbujajo (srednja ocena na pet - stopenjski lestvici), 24 odstotkov jih je tudi mnenja, da je vzpodbud precej, še vedno pa ostaja velik delež (19,3%) teh, ki menijo, da profesorji za razvoj ustvarjalnosti dijakov naredijo premalo.

6. S čim profesorji ustvarjalnost najbolj spodbujajo?

- a) z metodami dela
- b) s svojo osebnostjo
- c) s pohvalami
- d) z obšolskimi aktivnostmi
- e) drugo: _____

Tabela 11: Metode spodbud /starost

	sk	ž	m	1	2	3
a	37,9	36,6	42,9	48,7	29,1	35,2
b	14,4	12,9	21,3	11,6	20,3	14,1
c	24,3	26,3	16,7	17,9	26,5	26,8
d	20,8	22	14,3	17,9	24,1	19,7
e	2,6	2,2	4,8	3,9	0	4,2

Mnenja anketirancev se pri tem vprašanju razhajajo. Približno tretjina vprašanih meni, da profesorji najbolj vzpodbujajo ustvarjalnost z metodami dela, malo manj (24,3 %) da so najboljša vzpodbuda njihove pohvale in 20,8 % dijakov da se kreativnost najbolj vzpodbuja pri obšolskih aktivnostih; raznih krožkih, klubih itd. Nekaj (14,4 %) jih je tudi mnenja, da je pri razvoju ustvarjalnosti dijakov zelo pomembna osebnost vsakega

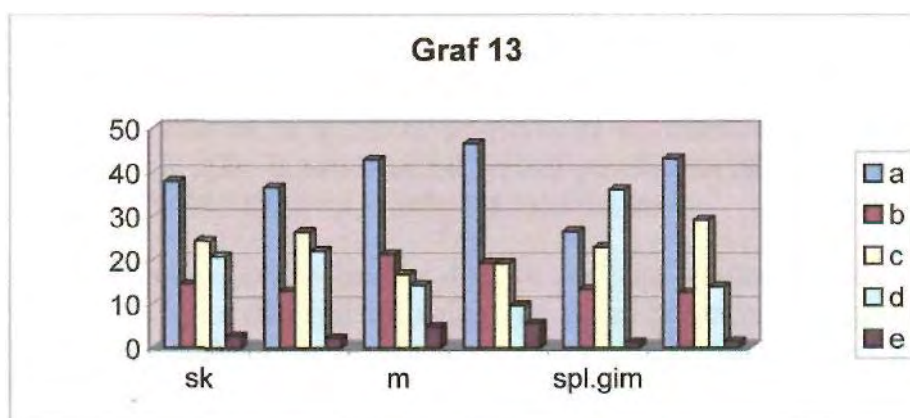
profesorja, manjše število anketiranih pa izbira možnost e, kjer dijaki navajajo napovedano spraševanje in kazni, nekateri pa pravijo, da mora biti vsakega zgoraj naštetega, malo.

Razlike med odgovori dijakov obeh spolov niso velike; oboji se najbolj strinjajo z izbiro a, po kateri naj bi profesorji najbolj vzpodbujali ustvarjalnost z metodami dela. Dekleta nato v precej večji meri kot fantje menijo, da so dobra vzpodbuda tudi pohvale in obšolske aktivnosti, medtem ko je kar velik delež fantov (21,3 %) izbral tudi odgovor s svojo osebnostjo.

Tako pridemo tudi pri primerjavi med odgovori prvo-, drugo- in tretješolcev do podobne ugotovitve; vsi se v največji meri strinjajo z izbiro a, da so vzpodbuda metode dela profesorjev. Razlika je le v tem, da je ta odgovor izbrala skoraj polovica prvošolcev, medtem ko je ta odstotek pri ostalih dveh dosti nižji. Dijaki drugih dveh generacij sta podobnega mnenja, da imajo pomemben vpliv na razvoj ustvarjalnosti dijakov pohvale profesorjev. Obe skupini pa nato obšolskim aktivnostim pripišeta večji pomen kot osebnosti profesorja pri tem. Dijaki prvega letnika so z enakim odstotkom izbrali odgovora pod črkama c in d; menijo torej, da so pri vzpodbujanju ustvarjalnosti pohvale profesorjev enako pomembne kot obšolske aktivnosti.

Tabela 12: Metode spodbud /program

	sk	ž	m	um.gim	spl.gim	pv
a	37,9	36,6	42,9	46,5	26,5	43,1
b	14,4	12,9	21,3	19,2	13,3	12,5
c	24,3	26,3	16,7	19,2	22,9	29,1
d	20,8	22	14,3	9,6	36,1	13,9
e	2,6	2,2	4,8	5,5	1,2	1,4

Največ dijakov umetniških oddelkov gimnazije kot tudi dijakov predšolske vzgoje v meni, da so najboljša vzpodbuda za razvoj ustvarjalnosti metode dela pri pouku. 29,1 % anketirancem smeri predšolska vzgoja se zdijo najpomembnejše pohvale profesorjev, približno enak pomen pa pripisujejo obšolskim aktivnostim in osebnosti profesorja. Za razliko od njih le redki "umetniki" kot odgovor na to vprašanje izberejo obšolske aktivnosti, kar nekaj (19,2 %) pa je takih, ki meni, da imajo na ustvarjalnost dijakov vpliv osebnosti profesorjev in njihove pohvale. Zanimivo je, da so ravno dijaki umetniške

gimnazije največkrat izbrali tudi odgovor drugo, kjer so kot odgovor navedli kazni in napovedano spraševanje.

Gimnazijci so pri tem vprašanju odgovarjali popolnoma drugače kot drugi dve skupini; približno tretjina (36,1 %) jih je zapisalo, da se njihova ustvarjalnost najbolj vzpodbuja pri obšolskih aktivnostih, 26,5 % da nanjo najbolj vplivajo metode dela, dobra petina (22,9 %) pa, da je najboljša vzpodbuda pohvala profesorja. Najmanjši del anketirancev gimnazijskega programa (13,3 %) največji pomen pripisuje profesorjevi osebnosti, vendar menim, da se ta odgovor c- pohvala profesorja, med seboj prekrivata.

Menim, da so pri tem vprašanju na rezultate vplivale moje predpostavke oziroma ponujeni odgovori.

7. Kje pride ustvarjalnost dijakov naše šole najbolj do izraza?

Dijaki obeh spolov ter vseh treh letnikov in programov so se pri tem vprašanju strinjali, da pride njihova ustvarjalnost najbolj do izraza na šolskih prireditvah. Te so pri nas kar pogoste, na njih pa vedno sodeluje veliko dijakov, pri čemer ima vsak svojo vlogo; nekateri sodelujejo pri pripravi scene, drugi nastopajo, nekdo povezuje program... Da se na šoli dosti ustvarja, se vidi ves čas na hodnikih, kjer so stene oblepljene z raznimi plakati, risbami, slikami, v vitrinah pa so razstavljene tudi skulpture in drugi (likovni) izdelki. Kar nekaj dijakov je napisalo, da se njihova ustvarjalnost vidi zlasti na tekmovanjih in pri prijavljanju na razne natečaje. Dosti jih meni, da pride ustvarjalnost najbolj do izraza v šolskih glasilih, kjer nekateri redno objavljajo zlasti svoje pesmi in prozo. Nekaj anketiranih kot odgovor navaja okraševanje šole, drugi pa tudi obšolske dejavnosti, ki potekajo po pouku.

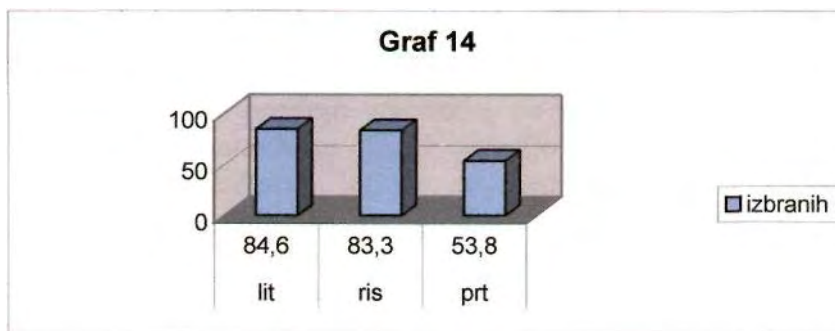
Dijakom predšolske vzgoje se zdi ustvarjalnost dijakov najbolj očitna na razstavah, takoj za te pa postavljajo prireditve. "Tretje mesto" po njihovem pripada tekmovanjem in natečajem, ki se jih udeležujejo in na katerih je njihova ustvarjalnost včasih tudi nagrajena. Za razliko od njih gimnazijci na prvo mesto postavljajo številne šolske prireditve, mnogi pa omenjajo tudi izdelavo raziskovalnih in seminarskih nalog ter plakatov v okviru pouka. Takoj za tem izpostavijo še obvezne izbirne vsebine, ki so zastavljene tako, da ima vsak možnost najti nekaj zase in se v tistem udejstvovati en teden. Tudi dijaki umetniške gimnazije menijo, da je njihova ustvarjalnost najbolj poudarjena na šolskih prireditvah, ki jim sledijo razstave v šolski knjižnici in izdelava šolskih glasil.

Bistvenih razlik pri primerjavi odgovorov dijakov različnih letnikov nisem našla. Večini prvošolcev se zdi, da pride ustvarjalnost najbolj do izraza pri pripravi razstav, malo manj jih je izbralo prireditve. Ravno te na prvo mesto postavljajo drugošolci, medtem ko tem sledijo natečaji in tekmovanja. Prireditve v največjem deležu zapišejo tudi dijaki tretjih letnikov, ki v malo manjšem številu izpostavijo tudi razstave.

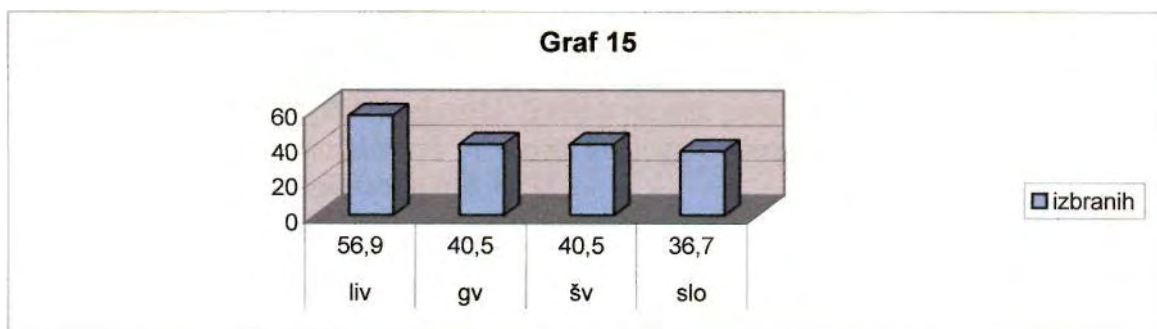
8. Pri katerih šolskih predmetih lahko pride tvoja ustvarjalnost najbolj do izraza?

Navedi tri po vrstnem redu. (Prvi naj bo predmet, pri katerem si lahko najbolj ustvarjalna / ustvarjalna.)

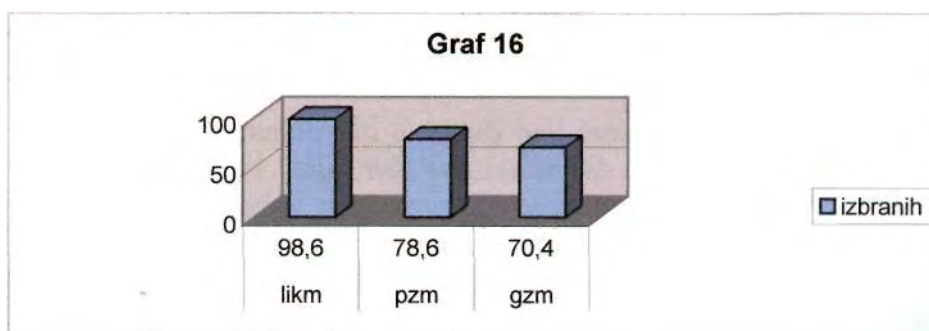
Predmetov, pri katerih so dijaki, po njihovem mnenju, lahko najbolj ustvarjalni, je kar dosti. Ker pa imajo oddelki izbranih treh smeri različne programe in s tem tudi različne predmete, rezultatov ni mogoče primerjati.

Anketirani smeri splošna gimnazija so na prvo mesto postavili likovno vzgojo, saj je ta predmet na enega treh mest napisalo 45 dijakov. 32 vprašanih je mnenja, da sta predmeta, pri katerih so lahko najbolj ustvarjalni, glasbena in športna vzgoja. Na tretje mesto so gimnazijci postavili slovenski jezik.

Kar 98,6 % anketirancev predšolske vzgoje je na to vprašanje odgovorilo, da je predmet, ki najbolj vzpodbuja njihovo ustvarjalnost, likovna z metodiko. Ples z metodiko je izbralo 56 dijakov te smeri, glasbo z metodiko pa 50 vprašanih, kar predstavlja 70,4 %.

9. Pri katerih šolskih predmetih je tvoja ustvarjalnost najmanj upoštevana? Navedi dva predmeta po vrstnem redu. (Prvi naj bo predmet, pri katerem si najmanj ustvarjalen / ustvarjalna.)

Za razliko od odgovorov na prejšnje vprašanje, pa so ti, ki sem jih dobila na tega, primerljivi. Predmeti, pri katerih se dijaki počutijo najmanj ustvarjalne, so namreč

9. Pri katerih šolskih predmetih je tvoja ustvarjalnost najmanj upoštevana? Navedi dva predmeta po vrstnem redu. (Prvi naj bo predmet, pri katerem si najmanj ustvarjalen / ustvarjalna.)

Za razliko od odgovorov na prejšnje vprašanje, pa so ti, ki sem jih dobila na tega, primerljivi. Predmeti, pri katerih se dijaki počutijo najmanj ustvarjalne, so namreč praktično vsem skupni. Zanimivo je, da so med izpostavljenimi večinoma sami naravoslovni predmeti, medtem ko je družboslovne, kot take, ki ne dopuščajo ustvarjalnosti, v splošnem navedlo le malo dijakov. Izjema so anketirani "umetniki", ki se neustvarjalno počutijo tudi pri tujih jezikih.

Največ anketirancem, ki obiskujejo enega oddelkov smeri umetniška gimnazija, se zdi tak predmet matematika. Na drugem mestu so pri njih tuji jeziki; zlasti angleščina in nemščina, pri čemer so mnogi izpostavili nemščino, kar niti ni presenetljivo, glede na to, da je ta večini drugi tuj jezik in so se z njim seznanili relativno pozno. Slaba tretjina je pri tem vprašanju navedla tudi kemijo. Manjše skupine dijakov umetniške gimnazije so na vprašanje odgovorile še z biologijo in športno vzgojo, 8 jih je navedlo tudi predmet zgodovina.

Dijaki gimnazijskega programa so, za razliko od drugih dveh skupin, na prvo mesto postavili fiziko, ki je bila odgovor kar 58 % vprašanih. 45 dijakov, ki predstavljajo 57 % te skupine, je neustvarjalnih pri matematiki. Veliko manjši procent vprašanih (približno 20 %) pa meni, da so neustvarjalni pri predmetu biologija. Tem trem sledijo družboslovni predmeti; zgodovina, slovenščina in tuji jeziki.

Sodelujoči v raziskavi, ki obiskujejo program predšolska vzgoja, so v večini na prvo mesto po neustvarjalnosti, prav tako kot umetniki, postavili matematiko, ki jo je izpostavila dobra polovica anketiranih. 34 dijakov je na prvo ali drugo mesto zapisalo še fiziko, polovica manj pa geografijo. Tej, tako kot pri gimnazijah, sledijo slovenščina in tuji jeziki.

10. Kaj bi na šoli še lahko naredili, da bi razvijali ustvarjalnost dijakov?

Navedi nekaj predlogov.

Zelo sem bila presenečena, ko sem brala odgovore na to, zadnje vprašanje, kjer so anketirani navedli kar nekaj bolj, pa tudi takih malo manj uresničljivih predlogov, ki bi lahko pripomogli k izboljšanju sedanjega stanja.

Prvi predlog, ki se mi zdi zanimiv in je hkrati tudi uresničljiv, je organizacija dodatnih taborov. Poleg tega, si dijaki želijo tudi več interesnih dejavnosti, v katere bi se lahko vključevali in izletov, s katerimi bi spoznavali tujino in si širili obzorja. Predlagajo tudi obiske galerij, gledaliških iger in sodelovanje s šolami iz tujine, ki bi dijakom obeh strani omogočilo vsakoletne izmenjave. Med drugim, menijo, bi lahko ustanovili fotografski krožek in krožek "norih znanstvenikov", kjer bi izvajali razne poskuse in občasno razglabljali o vprašanih, na katere nimajo odgovorov. Želijo si, da bi bila za dijake vseh smeri skozi vsa štiri leta likovna in glasbena vzgoja obvezna predmeta, pri pouku pa tudi več skupinskega in praktičnega dela. Občasno bi lahko, po njihovem mnenju, združevali nekatere predmete z drugimi in mesečno prirejali likovne delavnice, v katerih bi sodelovali vsi dijaki. Pri pouku slovenščine bi pisali več prostih, neusmerjenih spisov, profesorji bi lahko dali več vzpodbud in pohval. Menijo tudi, da bi pozitivno na razvoj ustvarjalnosti vplival individualen pristop k dijaku. Nekateri menijo tudi, da bi morali šolo okraševati vsi dijaki skupaj, prav tako pa na šolske prireditve ne bi smelo le nekaj predstavnikov razredov, pač pa vsi oddelki v celoti.

6. SKLEP

Namen moje raziskovalne naloge je bil ugotoviti razlike v ustvarjalnosti dijakov, ki obiskujejo različne programe naše gimnazije. S pomočjo izbranega testa in preizkusov sem ugotovila, da razlike v ustvarjalnosti dijakov glede na programe, ki jih obiskujejo, resnično obstajajo.

Rezultati raziskave so potrdili mojo hipotezo, da so dijaki umetniške gimnazije na likovnem področju ustvarjalnejši od dijakov ostalih programov. Kot najbolj ustvarjalni so se namreč izkazali pri testu TCT - DP, kjer so morali pokazati svojo likovno ustvarjalnost. Dosegli so najvišje individualne rezultate, prav tako pa povprečje njihovih rezultatov visoko presega tako povprečni rezultatov dijakov drugih dveh programov, kot tudi skupno povprečje rezultatov.

Preizkus besedne fluentnosti je pokazal, da so pri produciranju idej dijaki programa splošna gimnazija za odtenek bolj ustvarjalni od dijakov preostalih dveh programov. Pri tem preizkusu so v istem času kot dijaki oddelkov ostalih dveh programov, tj. v eni minuti, nanizali več odgovorov na zastavljeno vprašanje in preizkus tako, ravno zaradi večjega števila idej, bolj ustvarjalno rešili od ostalih dijakov. Pri istem preizkusu so se dijaki programa umetniška gimnazija izkazali kot bolj ustvarjalni od dijakov programa predšolska vzgoja, saj so slednji v preizkusu navedli najmanjše število odgovorov. Razlike v rezultatih niso velike in ker tudi vzorec dijakov, zajetih v raziskavo, ni reprezentativen, rezultati take zaključke le nakazujejo, na smemo pa jih posploševati. Moja tretja hipoteza, da se rezultati dijakov umetniške gimnazije pri preizkusu besedne fluentnosti bistveno ne razlikujejo od rezultatov dijakov drugih programov, se je potrdila le delno. Kljub temu, da so dijaki umetniške gimnazije preizkus rešili nekoliko slabše od dijakov splošne gimnazije, večjih razlik in odstopanj med rezultati teh dveh skupin dijakov ni.

Preizkus izvirnosti odgovorov so najbolj ustvarjalno rešili dijaki programa umetniška gimnazija. Na dano vprašanje so namreč odgovorili z največ izvirnimi odgovori, tj. s tistimi, ki so se v raziskavi pojavili zgolj enkrat ali dvakrat. Rezultati preizkusa negirajo mojo četrto hipotezo, da se dijaki umetniške gimnazije pri preizkusu izvirnosti odgovorov od dijakov drugih programov ne razlikujejo. Dijaki programa splošna gimnazija so bili pri preizkusu bolj ustvarjalni od dijakov programa predšolska vzgoja; ti so namreč navedli najmanj izvirnih odgovorov, medtem ko je bilo pri njih število klišejskih, neizvirnih odgovorov dokaj visoko.

Skupno so torej, kot sem predvidevala s prvo hipotezo, največjo ustvarjalnost med dijaki treh različnih programov sicer res dokazali dijaki programa umetniška gimnazija, pa vendar ta, moja prva hipoteza ne zdrži pri vseh preizkusih, zato jo lahko le delno potrdim. Rezultati, pridobljeni v raziskavi in predstavljeni v poročilu, tudi dokazujejo, da je program umetniška gimnazija v resnici zasnovan tako, da ustvarjalnost dijakov, ki obiskujejo pouk tega programa, razvija, na kar kažejo zlasti rezultati testa TCT - DP.

Iz odgovorov, ki sem jih dobila z anketnim vprašalnikom, je razvidno, da so, skladno z rezultati in popolnoma upravičeno, v svojo ustvarjalnost najbolj prepričani dijaki programa umetniška gimnazija, medtem ko vase in svoje ustvarjalne sposobnosti najbolj dvomijo dijaki programa splošna gimnazija. Dijakom vseh programov je skupno mnenje, da je ustvarjalnost v življenju pomembna, saj naše življenje na nek način usmerja, je pogosto eden faktorjev uspešnosti, hkrati pa je tudi osnovno orodje napredka. Večina dijakov meni,

Ustvarjalnost dijakov Gimnazije Celje - Center: primerjava med dijaki različnih programov

da se ustvarjalnost v šolah premalo vzpodbuja, še največ vzpodbude so pri pouku deležni dijaki programa umetniška gimnazija. Dijaki so z leti, preživetimi na šoli, vedno bolj prepričani, da profesorji njihovo ustvarjalnost premalo vzpodbujajo; pogrešajo pohvale ob raznih dosežkih in si želijo, da bi imeli profesorji bolj individualen pristop do njih. Da bi sedanje stanje izboljšali, med drugim predlagajo organiziranje novih krožkov, obiske galerij, ekskurzije v tujino in uvedbo skupinskega in praktičnega dela pri pouku.

V svoji raziskavi sem želela s pripomočki, ki so mi bili na voljo, raziskati ustvarjalnost dijakov naše šole, hkrati pa ugotoviti tudi njihove poglede na vprašanja, povezana z ustvarjalnostjo. Med raziskovanjem se mi je odprlo še veliko vprašanj in problemov, ki sem jih zaznala kot možnosti nadaljnjega proučevanja. Zlasti zanimivo bi bilo raziskati, kako bi profesorji bolj učinkovito vplivali na razvoj ustvarjalnosti pri dijakih.

7. VIRI IN LITERATURA

- Vid Pečjak: **Poti do idej**; Samozaložba, Ljubljana, 1989
- Anton Trstenjak: **Psihologija ustvarjalnosti**; Slovenska matica, Ljubljana, 1981
- Janek Musek, Vid Pečjak: **Psihologija**; Educy, Ljubljana, 2001
- Alenka Kompare...[et al.]: **Psihologija - spoznanja in dileme**; DZS, Ljubljana, 2001
- Velimir Sriča: **Ustvarjalno mišljenje**; Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1999
- Vid Pečjak: **Misliti, delati, živeti ustvarjalno**; DZS, Ljubljana, 1987
- Bogdan Lipičnik: **Vsak človek ima probleme - le skupaj imamo rešitev**; ZRSŠŠ, Ljubljana, 1991
- Zbornik Razprav: **Inteligentnost, ustvarjalnost, nadarjenost**; Gorenje, d.d. in Društvo psihologov Slovenije, Velenje, 2005
- Peter Russel: **Knjiga o možganih**; DZS, Ljubljana, 1986

8. PRILOGE

PRILOGA 1: *TEST TCT-DP*

PRILOGA 2: *PREIZKUS BESEDNE FLUENTNOSTI*

PRILOGA 3: *PREIZKUS IZVIRNOSTI ODGOVOROV*

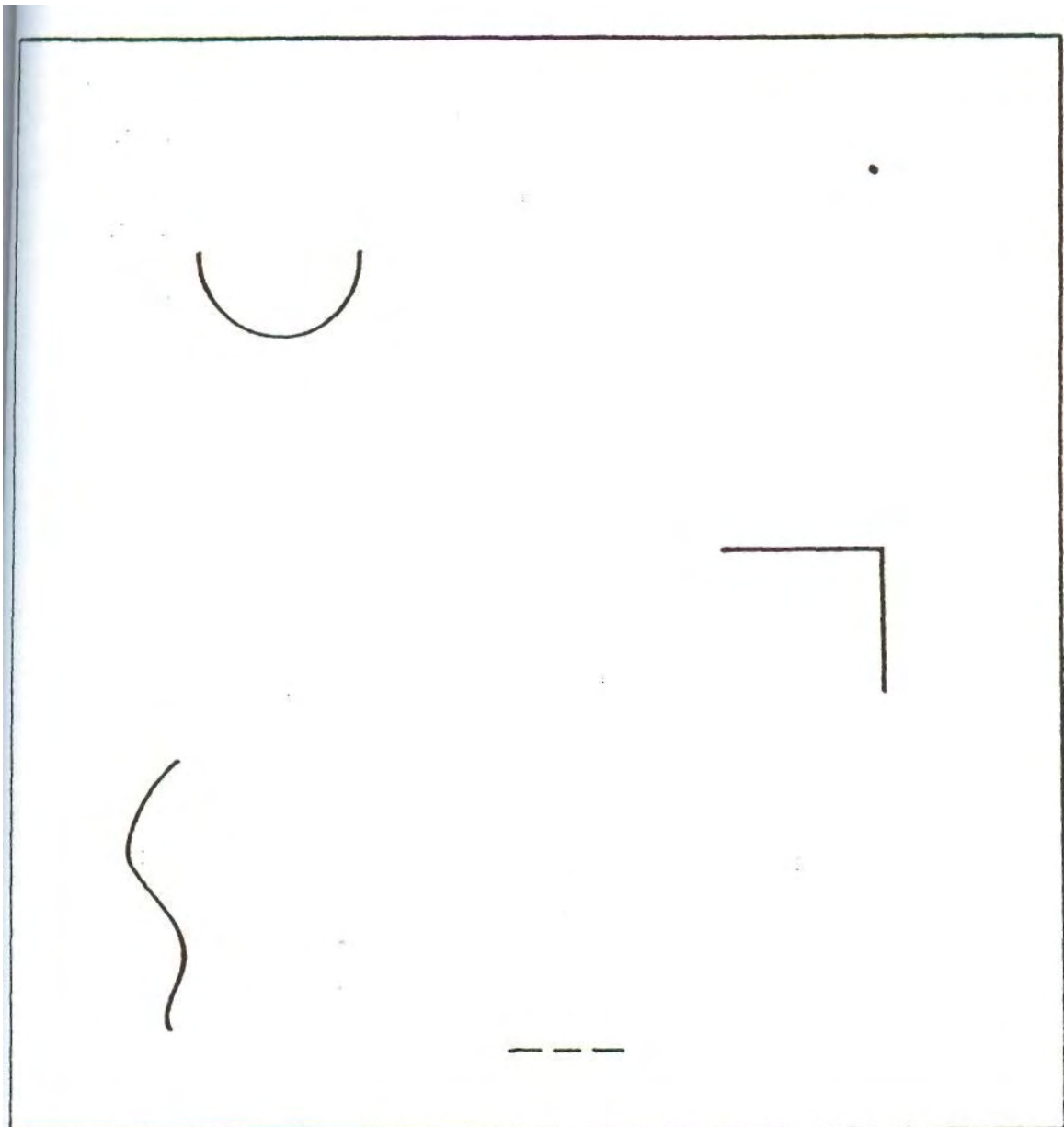
PRILOGA 4: *ANKETNI VPRAŠALNIK*

PRILOGA 5: *NEKAJ REŠENIH TESTOV TCT-DP*

TSD-Z

SCT-OP

PRILOGA1

Datum: **PRILOGA 2**

Spol (obkroži): M

Ž

Šifra:

Ime in priimek (tiskano): _____

Razred: _____

Zapiši čim več načinov uporabe sponke (za papir), ki ti pridejo na misel! Na voljo imaš eno minuto časa!

Zapiši čim več načinov uporabe rute, ki ti pridejo na misel! Na voljo imaš eno minuto časa!

PRILOGA 3

Datum:

Spol (obkroži): M Ž

Šifra:

Ime in priimek (tiskano): _____

Razred: _____

Napiši najmanj 5 odgovorov, ki ti pridejo na misel ob spodnjem vprašanju:

"Kakšne bi bile posledice, če bi čez noč zrasel/zrasla za en meter?"

Šifra:

PRILOGA 4

Spol (obkroži): M Ž

Razred: _____

VPRAŠALNIK

- 1. Katere so po tvojem mnenju značilnosti ustvarjalnega človeka?
Navedi vsaj tri:**

- 2. Ali je po tvojem mnenju ustvarjalnost v življenju pomembna?**
a) DA
b) NE

Utemelji odgovor:

- 3. Ali o sebi meniš, da si ustvarjalen/ ustvarjalna?**
a) DA
b) NE

- 4. Na katerem področju meniš da si najbolj ustvarjalen/ustvarjalna?**

- 5. V kolikšni meri po tvojem mnenju profesorji na naši šoli spodbujajo ustvarjalnost dijakov?**

- a) zelo
b) precej
c) srednje
d) malo
e) zelo malo

- 6. S čim profesorji ustvarjalnost najbolj spodbujajo?**

- a) z metodami dela
b) s svojo osebnostjo
c) s pohvalami
d) z izvenšolskimi aktivnostmi
e) drugo: _____

7. Kje pride ustvarjalnost dijakov naše šole najbolj do izraza?

8. Pri katerih šolskih predmetih lahko pride tvoja ustvarjalnost najbolj do izraza?

Navedi tri predmete po vrstnem redu. (Prvi naj bo predmet, kjer si lahko najbolj ustvarjalen/ustvarjalna):

1 _____

2

3

9. Pri katerih šolskih predmetih je tvoja ustvarjalnost najmanj upoštevana?

Navedi dva predmeta po vrstnem redu. (Prvi naj bo predmet, kjer si najmanj ustvarjalen/ustvarjalna):

1 _____

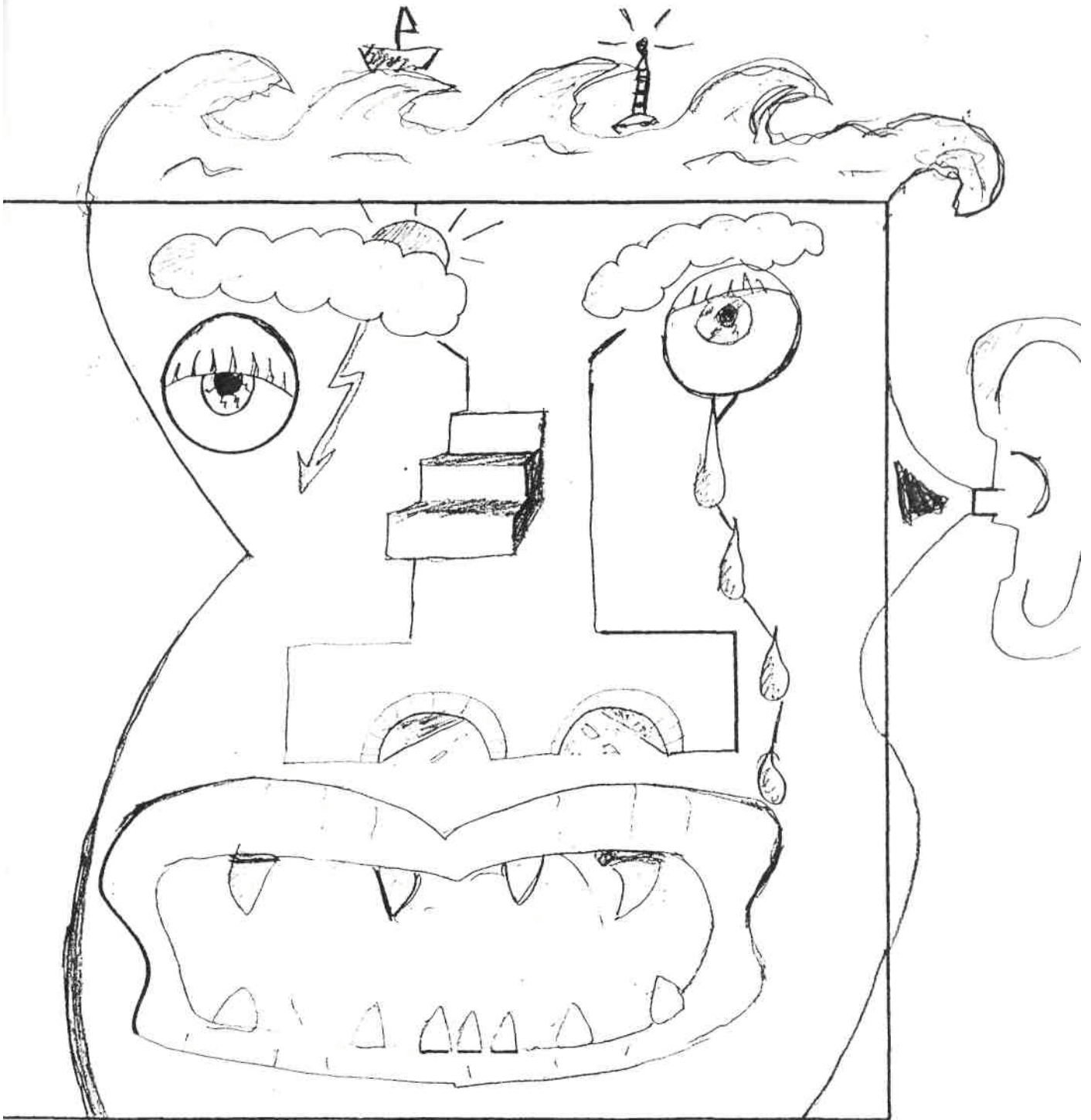
2 _____

10. Kaj bi na šoli še lahko naredili, da bi razvijali ustvarjalnost dijakov? Navedi nekaj predlogov:

PRILOGA 5

NAJBOLJ
USTVARJALNE
RISBE

31 21 112 2 20 20 20 20 20 20 20 20 20 20 20 20
 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
 = (3)

1, A

16.8.1989

(2)

15.0.2005

TSD-Z
TCT-DP

18:45

C

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISD-Z

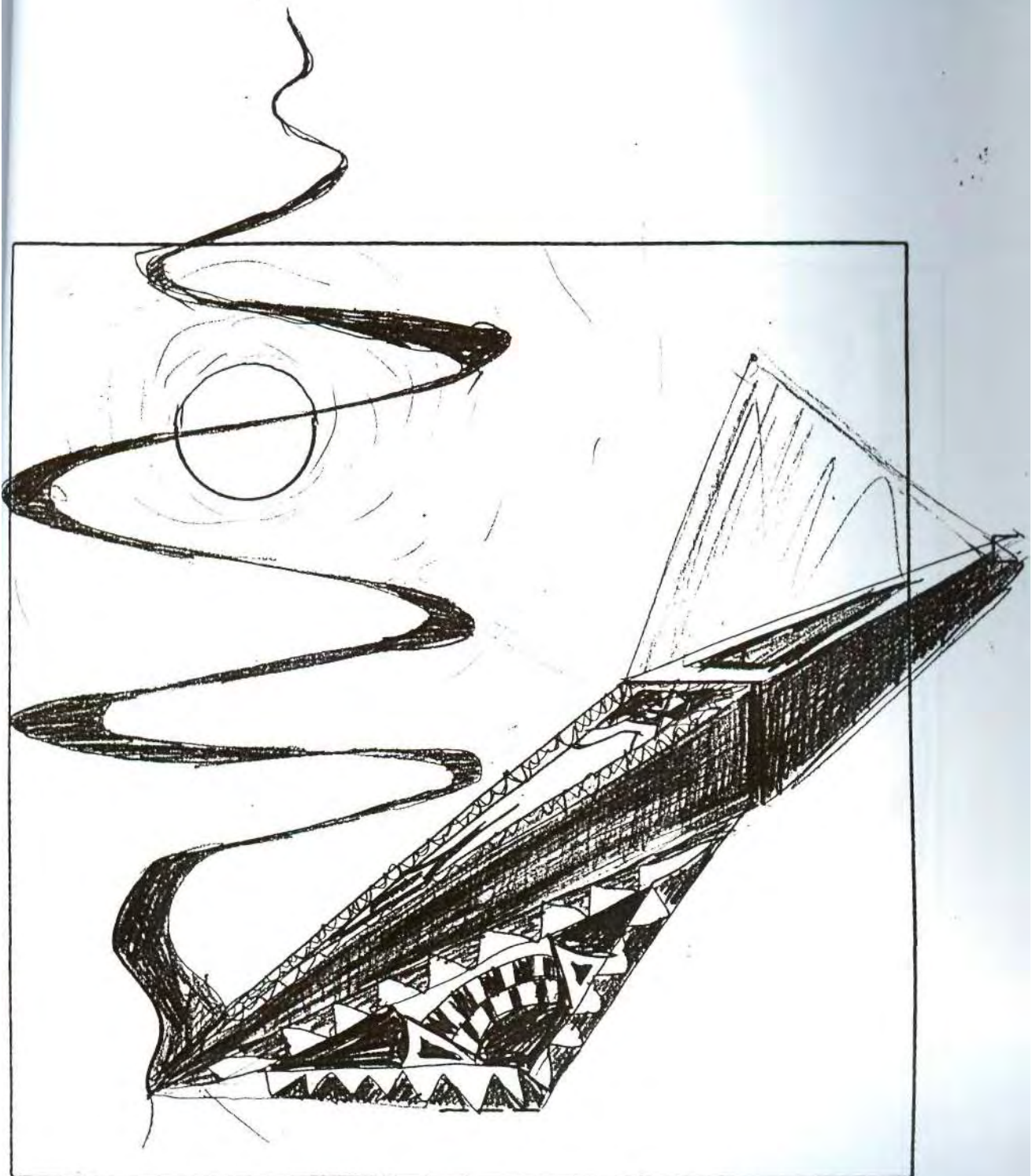
20:00

TCT-DP

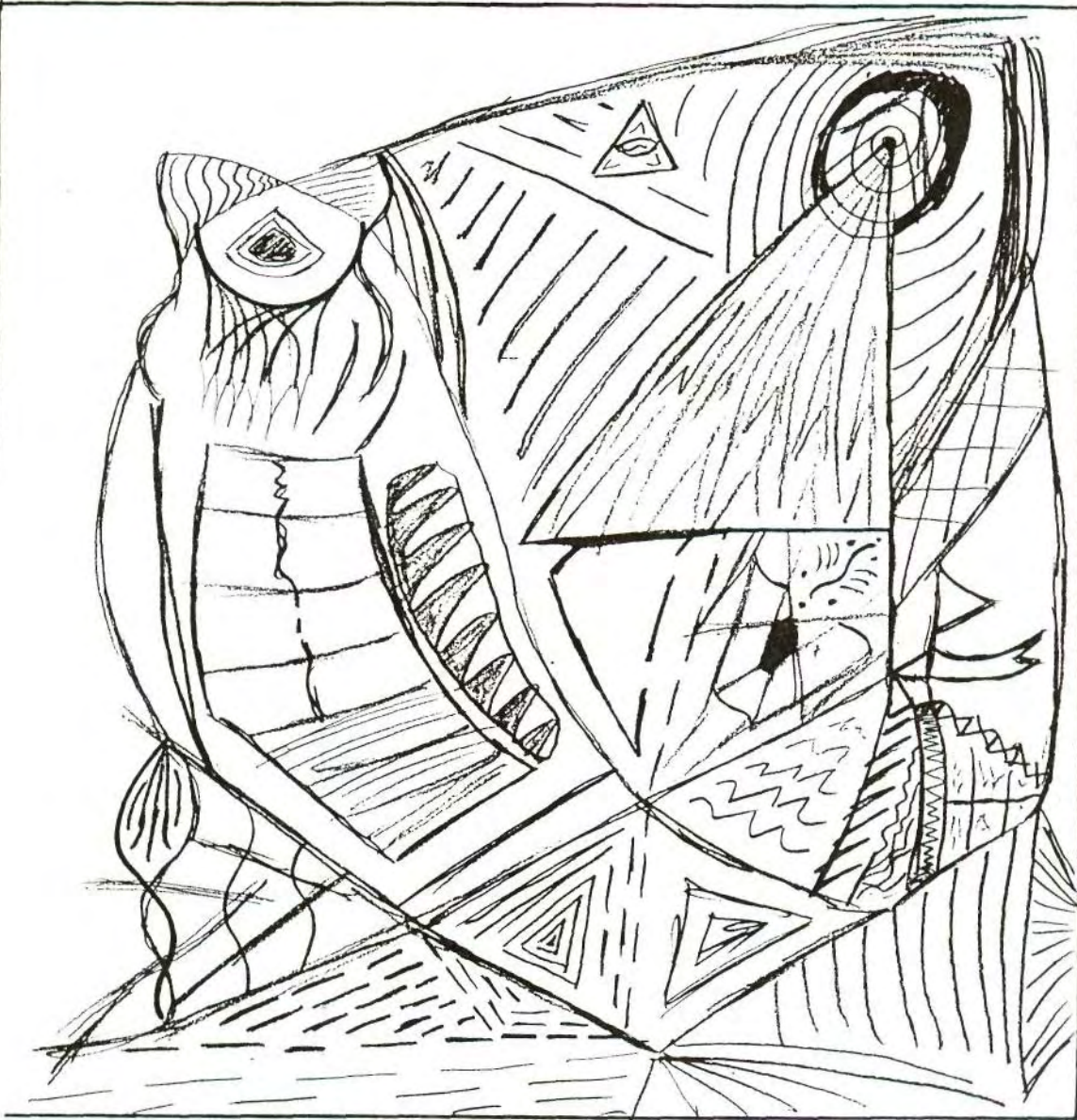
23.5.1990

23.8.2005

A. i. K.

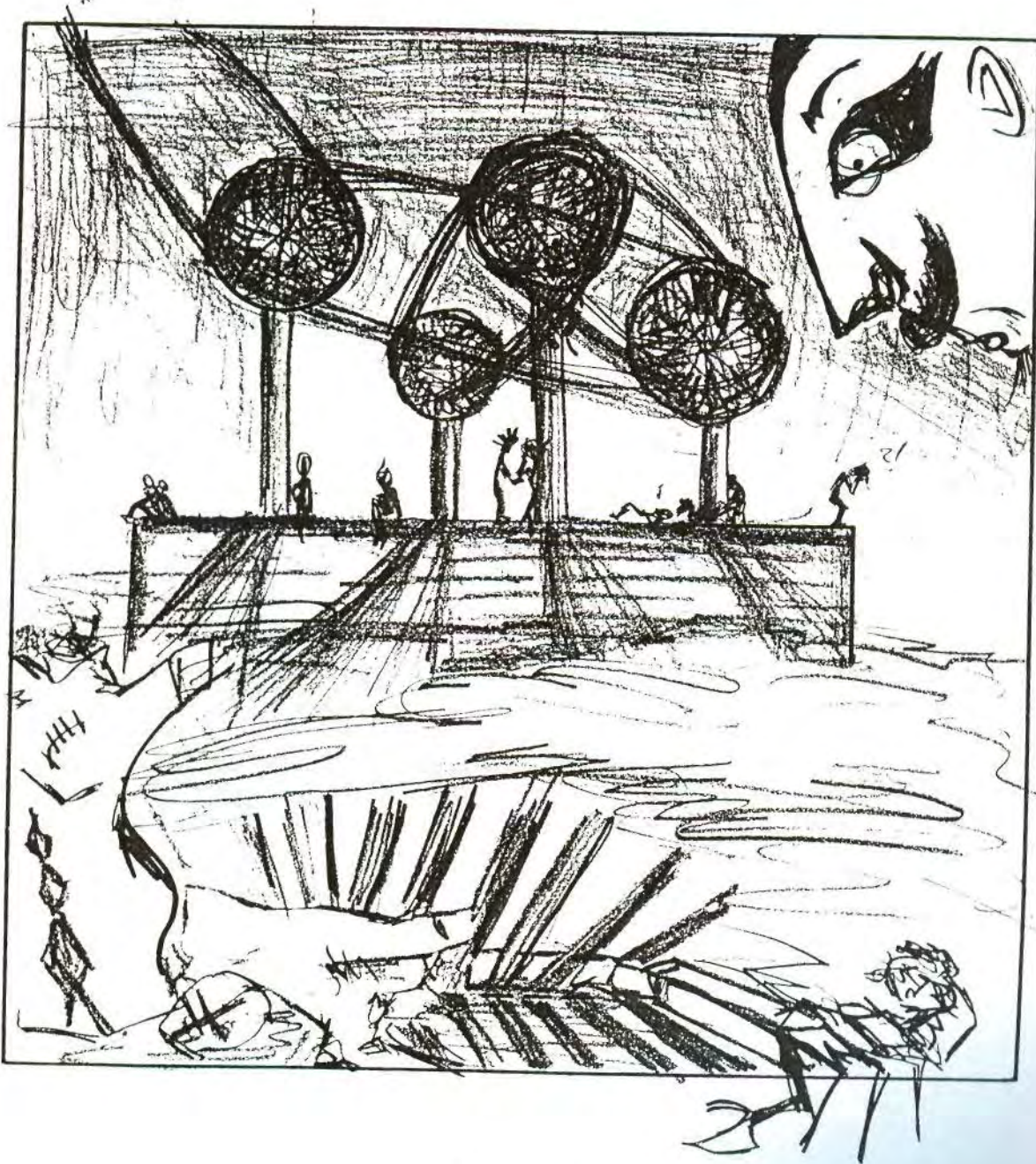

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50
 3 5 5 6 6 6 3 5 1 1 2 2 3 3
 => (43)

m Cm Ne ce cth Bpd Bfi Fe Hu wa vclr Mcc Med Sp
 6 6 6 6 5 6/0 4 3 / 3 / 3 0

=> (49)

...boq kawreč vse vidi.

in tako deluje ta svet.

En	Do	Ne	Če	tr.	Bpč	Bpč	Pe	Hu	Ura	Urb	Nic	Urb	Sp
5	6	6	5	6	/	/	6	5	/	3	3	3	0

=> (48)

TSD-Z
TCT-DP

19:10

25.10.2019

2.1

MOŠKI SPOL

HELL

HEAVEN

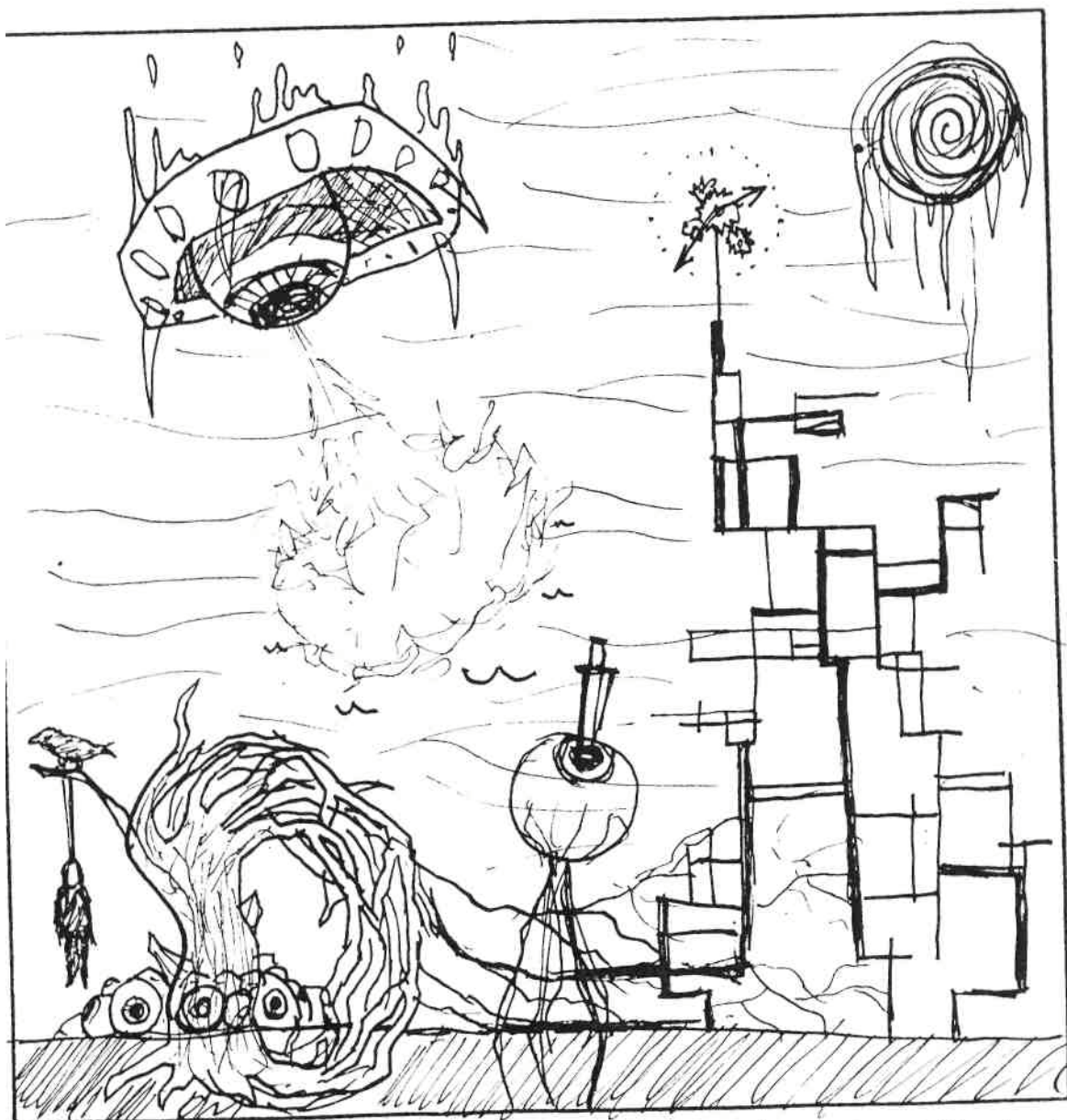
SD-Z
CT-DP

15.10.1984

M

15.6.05

19:10

Ch Am Ne cl clh Eft tpi Pe Har Uca Hclt Ure' Med Sp
5 6 6 5 6 / / 6 2 / 3 3 2

== (42)

NAJMANJ
USTVARJALNE
RISBE

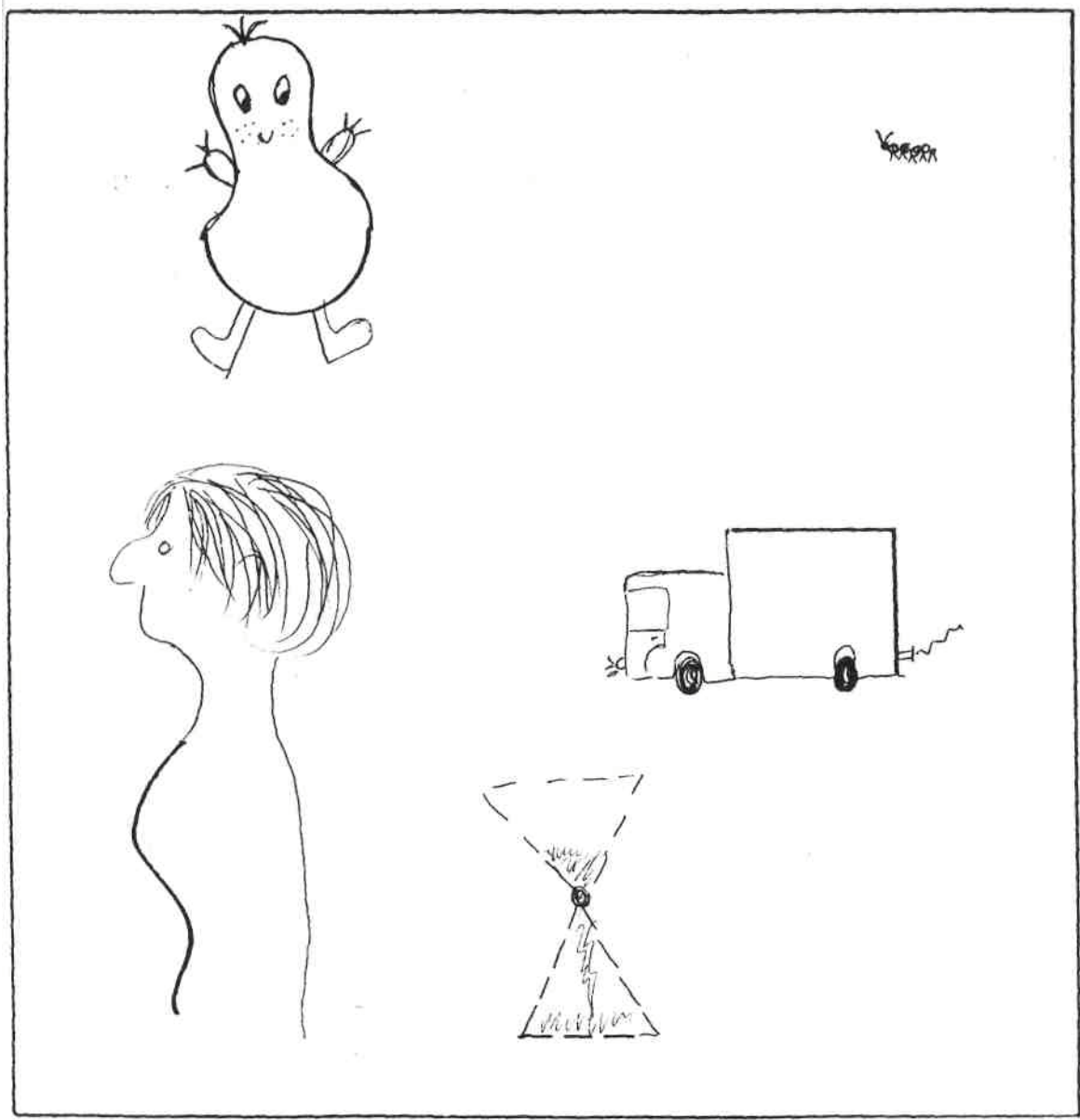
10:45

TSD-Z
rated: 1.6

Spd: Z

TCT-DP rd: 8.5.1989

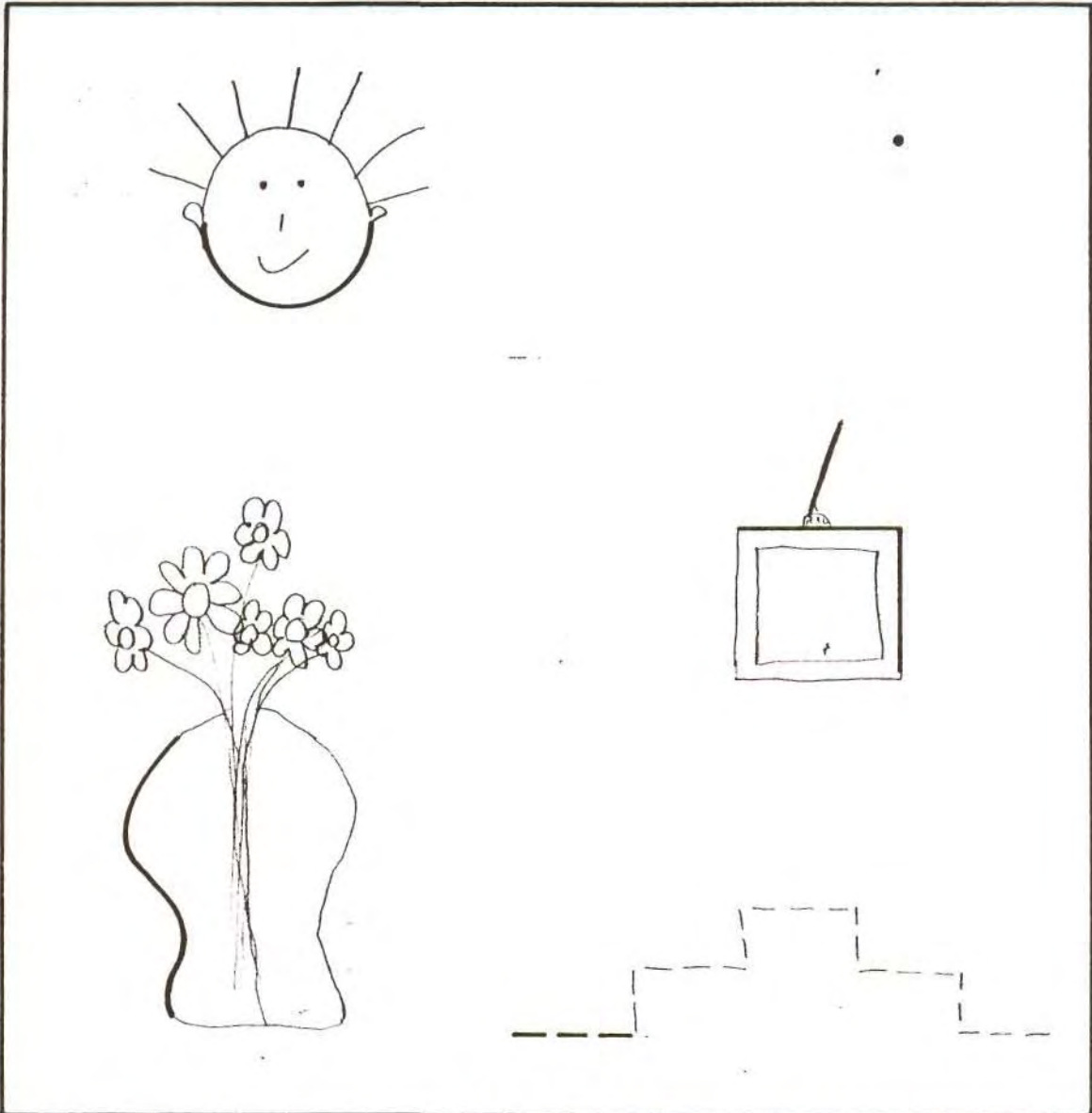
Datum: 26.9.2005

□

On One Ne Ce Gti Bfol Bfi To Hne Hng hnd Hse Hsd. Ep
 5 2 / / / / / / / / / / / 3 /

=> (11)

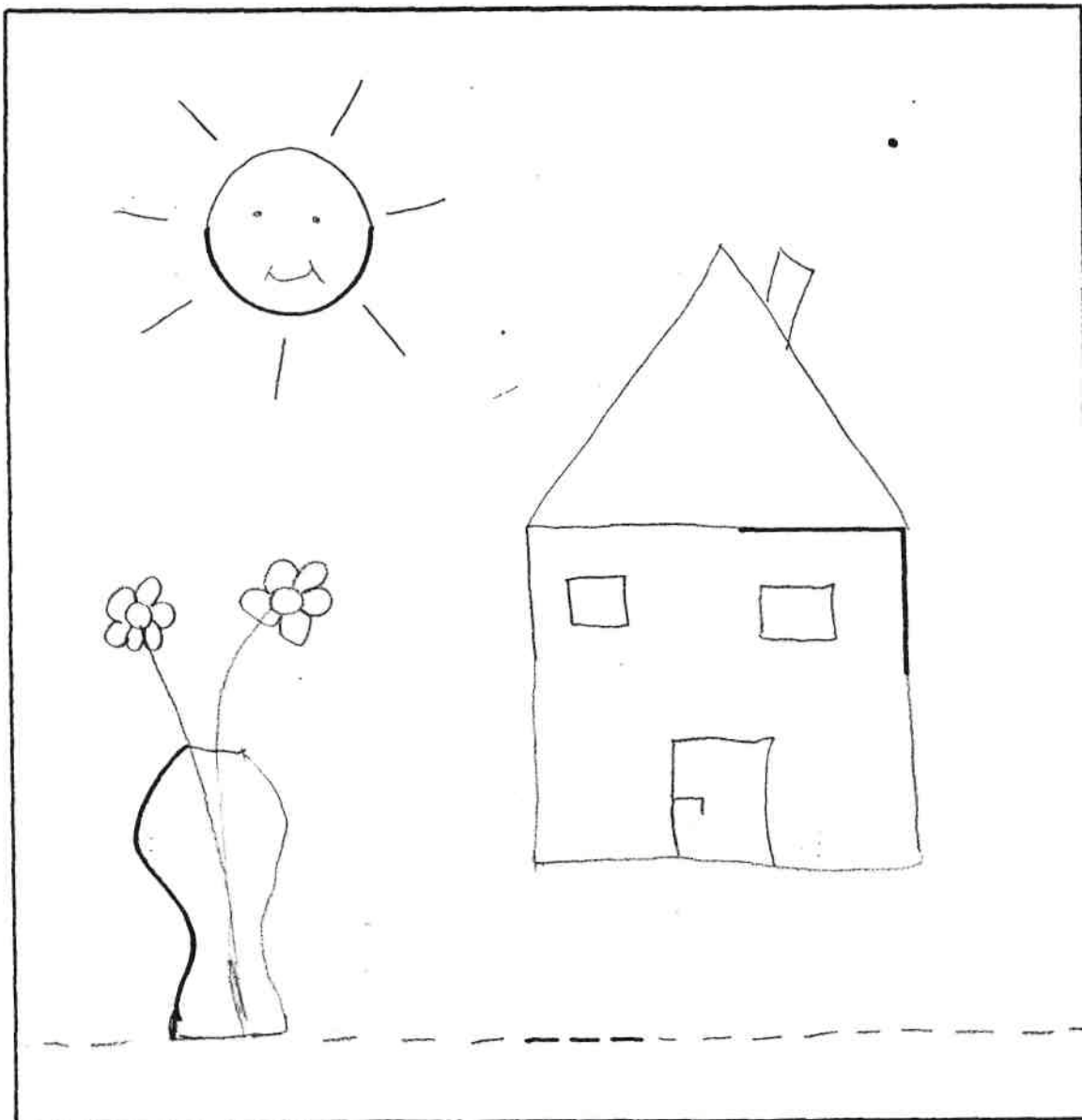

Cm Cm Ne ce cth Bfd Bfi Pe Hu Noa Nels Nec Neol Sp
5 / / / / / / / / / / / 4
=> 10

TSD-Z
TCT-DP

1. A, 22. 10. 1990, ŽENSKI
11. 10. 2005 - 6 min

14:45
=> 8:45

□

an au ne ce chr 3fd 3fi Pe Hu Na Ne Ne Ne Sp
4 1 - 1 2 / / / / / / / / 2

=> (10)